

Стразбург, 9 јули 2008 г.

**СОВЕТОДАВЕН КОМИТЕТ ЗА РАМКОВНАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА
ЗАШТИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА**

**Второ мислење за поранешната југословенска Република Македонија
донесено на 23 февруари 2007 г.**

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Од донесувањето на Првото мислење на Советодавниот комитет во мај 2004 г., властите на поранешна југословенска Република Македонија направиле нови напори да го подобрат спроведувањето на Рамковната конвенција. Чекорите преземени на законодавно и институционално ниво како дел од спроведувањето на Охридскиот договор претставуваат солидна основа за зголемување на заштита на припадниците на националните малцинства.

Учеството на припадниците на малцинските заедници прогресивно расте. Албанската заедница има особено активна улога во политичкиот живот во земјата на национално и локално ниво. Преземени се значајни напори да се прошири употребата на малцинските јазици во комуникацијата со и во рамките на јавните органи. Зголемени се можностите за изучување на албанскиот јазик и за настава на албански јазик. Исто така има и одреден напредок во однос на пристапот на припадниците на малцинствата кон медиумите.

Без оглед на вложените напори за јакнење на почитувањето и разбирањето, меѓуетничкиот дијалог останува и натаму ограничен и сè уште има случаи на дискриминација против припадниците на различни етнички заедници. Зголемената одвојување на децата и младите припадници на различни заедници, во образованието и слободните активности е причина за загриженост.

Потребите на помалите заедници заслужуваат поголемо внимание. Неопходни се одлучни напори во спроведувањето на Националната стратегија за Ромите со цел да се решат сериозните проблеми и дискриминацијата со која сè уште се соочуваат многу Роми во однос на вработувањето, домувањето, здравствената заштита и образованието.

СОДРЖИНА

I. ГЛАВНИ НАОДИ

Постапка за мониторинг

Опфат на примената на Рамковната конвенција

Ошта законодавна и институционална рамка

Борба против дискриминацијата

Толеранција и меѓуетнички односи

Пристап кон медиумите и застапеноста во медиумите

Употреба на јазиците на националните малцинства во комуникацијата со

јавните органи и од страна на јавните органи

Образование

Учество

Положбата на Ромите

II. НАОДИ ЧЛЕН ПО ЧЛЕН

Член 3 од Рамковната конвенција

Член 4 од Рамковната конвенција

Член 5 од Рамковната конвенција

Член 6 од Рамковната конвенција

Член 7 од Рамковната конвенција

Член 8 од Рамковната конвенција

Член 9 од Рамковната конвенција

Член 10 од Рамковната конвенција

Член 11 од Рамковната конвенција

Член 12 од Рамковната конвенција

Член 13 од Рамковната конвенција

Член 14 од Рамковната конвенција

Член 15 од Рамковната конвенција

Член 16 од Рамковната конвенција

Член 18 од Рамковната конвенција

III. ЗАКЛУЧНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Позитивни аспекти

Прашања кои предизвикуваат загриженост

Препораки

**СОВЕТОДАВЕН КОМИТЕТ ЗА РАМКОВНАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА
ЗАШТИТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА**

ВТОРО МИСЛЕЊЕ ЗА ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1. Советодавниот комитет го донесе ова Мислење на 23 февруари 2007 г. во согласност со членот 26(1) од Рамковната конвенција и Правилото 23 од Резолуцијата (97)10 на Комитетот на Министри. Наодите се засноваат на информациите содржани во Извештајот на државата (во натамошниот текст Извештајот на државата) добиени на 16 јуни 2006 г. и други писмени извори, како и на информациите кои Советодавниот комитет ги доби во контактите со владини и претставници на невладиниот сектор, во текот на неговата посета во Скопје, Тетово и Струга од 27 до 29 ноември 2006 г.
2. Во Делот I подолу се содржани главните наоди на Советодавниот комитет за клучните прашања коишто се однесуваат на спроведувањето на Рамковната конвенција од страна на поранешната југословенска Република Македонија. Овие наоди се одраз на поподробните наоди според секој член содржани во Делот II, кој ги опфаќа оние одредби од Рамковната конвенција за кои Советодавниот комитет би сакал да покрене прашања од суштинско значење.
3. Во двата дела има бројни упати на последователните активности за наодите од првиот мониторинг циклус според Рамковната конвенција, содржани во Првото мислење на Советодавниот комитет за поранешна југословенска Република Македонија, донесено на 27 мај 2004г. и во следствената Резолуцијата на Комитетот на Министри, донесена на 15 јуни 2005 г.
4. Заклучните забелешки, содржани во Делот III, би можеле да послужат како основа за претстојните заклучоци и препораки на Комитетот на министри за поранешната југословенска Република Македонија.
5. Советодавниот комитет очекува продолжување на дијалогот со властите на поранешната југословенска Република Македонија како и со претставниците на националните малцинства и останатите кои се инволвирани во спроведувањето на Рамковната конвенција. Со цел да се унапреди инклузивен и транспарентен процес, Советодавниот комитет особено ги поттикнува властите ова Мислење да го објават по неговото добивање.

1. ГЛАВНИ НАОДИ

Постапка за мониторинг

6. Поранешна југословенска Република Македонија применува конструктивен приод кон мониторинг процесот според Рамковната конвенција. Властите се одлучија за рано објавување на Мислењето на Советодавниот комитет и во октомври 2005 г. одржаа семинар за следење на активностите по Мислењето, со цел да се дискутира за заклучоците од првиот мониторинг циклус со претставниците на националните малцинства и Советодавниот комитет.
7. Советодавниот комитет ја поздравува вољата на властите да го продолжат дијалогот за спроведувањето на Рамковната конвенција со контекстот на 2-риот мониторинг циклус. Сепак, Комитет забележува дека додека од една страна Извештајот на државата содржи детален опис на последните настани на законодавен и политички план во сферата на заштитата на малцинствата, од друга страна Извештајот дава само ограничени информации за влијанието на овие мерки врз фактичката положба на засегнатите лица и заедници. Во врска со ова ќе биде корисни посеопфатни и поделотворни консултации со граѓанското општество во процесот на изготвување на Извештајот на државата. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека Рамковната конвенција и нејзините мониторинг механизми се познати меѓу организациите на малцинствата и НВО во областа на човековите права, вклучувајќи ги и ромските НВО, кои се активно вклучени во различните активности за подигање на свеста за Рамковната конвенција кои се организирани во земјата во изминатите години.

Опфат на примена на Рамковната конвенција

8. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека поранешната југословенска Република Македонија формално го проширила опфатот на примена на Рамковната конвенција врз Бошњациите и забележува дека Декларацијата депонирана при ратификација на Рамковната конвенција е следствено изменета. Истовремено, Советодавниот комитет изразува жалење што ревидирана декларација, за разлика од првичната, ја ограничува примената на Конвенцијата само врз државјаните.
9. Властите и натаму треба да го продолжат дијалогот започнат со Египќаните кои традиционално живеат во земјата во однос на мерките за поддршка за зачувување и развој на нивниот идентитет и култура. Покрај тоа, властите во соработка со потенцијално засегнатите лица, може да ја разгледаат можноста за вклучување на припадниците на други групи, вклучувајќи ги и недржавјаните, како што е соодветно, во примената на Конвенцијата член по член.

Општа законодавна и институционална рамка

10. Од првиот мониторинг циклус според Рамковната конвенција, поранешната југословенска Република Македонија направила напори за натамошен развој на своето законодавство и институционална рамка во врска со спроведувањето на Рамковната конвенција. Позитивните чекори го вклучуваат неодамнешното донесување на Законот на еднакви можности меѓу мажите и жените, а се разговара и за други важни иницијативи, како што е можното донесување на нов закон за јазици и нов закон за верски заедници. Од суштинска важност е да се консултираат националните малцинства и прашањата кои се предмет на нивната загриженост должно да се земат предвид во релевантниот законодавен процес.
11. Најголем дел од активностите на законодавно и институционално ниво се поврзани со Охридскиот рамковен мировен договор¹, кој заедно со уставните измени донесени од 2001 г., создаваат солидна основа за зголемување на нивото на заштитата на припадниците на националните малцинства во поранешна југословенска Република Македонија. Сепак, од суштинска важност е на сите релевантни полиња властите да обезбедат, а во согласност со Рамковната конвенција, дека се посветува должно внимание врз состојбата и реалните потреби на сите етнички заедници, вклучувајќи ги и помалите заедници. Ова е од приоритетна важност со оглед на тоа што помалите заедници не го исполнуваат прагот од 20% кој е потребен за да можат да ги искористат специфичните заштитни мерки, во областите како што се образование или употребата на јазиците, освен македонскиот.
12. Уште една важна активност е тековното спроведување на процесот на децентрализација, заснован врз Законот за локална самоуправа од 2002 г. и последователните законодавни измени. Советодавниот комитет забележува дека додека од една страна децентрализацијата треба да помогне да се зајакне делотворното учество и заштита на националните малцинства во клучните сектори, како што се образованието, културата и здравството, практичното спроведување на овој процес и денес останува важен предизвик за властите и на централно и на локално ниво.

Борба против дискриминација

13. Поранешната југословенска Република Македонија продолжи да прави напори во борбата против дискриминацијата и за подобрување на свеста за оваа појава, особено преку активностите на Народниот правобранител и неговите подрачни канцеларии. Во врска со ова, Советодавниот комитет забележува дека се преземаат

---

¹ Со Охридскиот рамковен договор од август 2001 г. се стави крај на вооружениот конфликт од 2001 г, меѓу албанските буненици и македонските владини сили.

важни мерки за забрзување на спроведувањето на начелото на правична застапеност на етничките заедници, во склад со барањата од Охридскиот договор.

14. Сепак остануваат недостатоците, вклучително и на законодавно ниво, каде е потребно да се донесе сеопфатно законодавство за борба против дискриминацијата. Иако многу малку случаи се упатени пред судовите, извештаите индицираат дека појавите на нетолеранција и дискриминација и натаму остануваат проблем. Тие се главно насочени кон Ромите, но и кон припадниците и на другите национални малцинства во такви сфери како што се вработувањето, домувањето, здравствената заштита, образованието и јавните служби. Положбата на жените припаднички на различните групи заслужува особено внимание.

Толеранција и меѓуетнички односи

15. Иако веќе се преземени чекори за зголемување на заемното почитување и разбирање меѓу сите кои живеат на територијата на поранешна југословенска Република Македонија, комуникацијата и интеракцијата меѓу Македонците и Албанците остануваат ограничени. Советодавниот комитет е особено загрижен поради тоа што етничките бариери и натаму го попречуваат меѓукултурниот дијалог меѓу децата припадници на различни етнички групи во образованието и нивното секојдневие. Исто така се јавуваат и недостатоци во однос придонесот на медиумите кон унапредувањето на толеранцијата и комуникацијата меѓу различни групи.
16. Сепак охрабрува што се преземаат иницијативи, често од страна на граѓанското општество насочени кон подобрување на ваквата состојба. Исто така се преземени позитивни чекори за решавање на недостатоците во постапувањето со припадниците на националните малцинства од страна на полицијата.
17. Исто така загрижува положбата на Ромите, Ашкалите и Египќаните кои побегнале од Косово, некои од кои се соочуваат со проблематичното присилно враќање.

Пристап кон медиумите и застапеност во медиумите

18. Преземени се позитивни чекори за подобрување на пристапот кон јавните радио и телевизиски програми за припадниците на различните етнички заедници и за да се обезбеди нивно учество во одборите на јавните медиуми. Исто така постигнато е подобрување на регулаторно ниво, вклучително и во однос на пристапот на малцинствата кон приватните медиуми. Потребни се зајакнати

напори за да се прошири пристапот кон медиумите на припадниците на бројно помалите заедници, особено на локално ниво и да се подобри сликата за малицинствата која се пренесува преку медиумите.

19. Особено загрижува што, како што е нагласено во многу извештаи, медиумите во поранешна југословенска Република Македонија и натаму се во голема мерка поделени по етничка линија.

Употреба на јазиците на националните малцинства во комуникацијата со јавните органи и од страна на јавните органи

20. Иако остануваат недостатоци, вклучително и во одредени случаи заради недостаток на политичка воља, има одредени позитивни придвижувања напред во законодавството и практиката во однос на употребата на малцинските јазици во контекстот на личните имиња, личните документи и топонимите. Покрај тоа, забележан е напредок во употребата на овие јазици во комуникацијата со и во рамките на јавните органи на локално и централно ниво. Ова главно се однесува на албанскиот јазик, кој во согласност со Охридскиот договор може да се користи како официјален јазик на национално ниво и во општините каде овој јазик го зборуваат повеќе од 20% од населението.

21. Има помалку информации за практичната употреба во однос на топонимите и во контактите со локалните управни органи, на јазиците кои ги зборуваат бројно помалите заедници, како што се Турците, Ромите и Србите, во општините каде се исполнети законските услови. Во врска со ова како и во однос на другите прашања во овој контекст, Советодавниот комитет смета дека од суштинска важност е тековната дебата за можното донесување на закон за употреба на јазиците.

Образование

22. Иако сè уште се јавува за недостатоци, постигнати се важни чекори за проширувањето на изучувањето на албанскиот јазик и наставата на албански јазик, вклучително и на универзитетско ниво. Исто така се преземаат иницијативи за да се обезбедат зголемени можности за Србите, Турците и Бошњациите за изучување на нивните јазици, иако во овој контекст потребни се поконкретни резултати. Донесена е широка лепеза на конкретни мерки за да се подобри положбата на Ромите во областа на образованието.

23. Сепак се чини дека достапноста на образование на мајчин јазик останува ограничено за помалите етнички заедници.

Воопштено, обезбедувањето на образование за припадниците и на малцинствата и на мнозинството подеднакво е повлијаено од потешкотиите кои се резултат на спроведувањето на процесот на децентрализација и недостатокот на средства. Лимитираните контакти меѓу учениците и наставниците припадници на различни заедници (особено меѓу Македонците и Албанците) претставува прашање кое предизвикува особена загриженост, кое бара одлучни активности од страна на Владата. Покрај тоа, домашното законодавство сè уште не дозволува приватни основни училишта.

Учество

24. Поради постапното спроведување на начелото на правична застапеност предвидено во Охридскиот договор и изменетиот Устав, учеството на припадниците на етничките заедници во најголем дел од јавните институции е прогресивно зголемено. Албанците играат особено активна улога на политичката сцена, и во Владата и во опозицијата.

25. Остануваат недостатоците во однос на застапеноста на различните заедници во структурите за спроведување на законите, како и во судството, при што се особено погодени бројно помалите заедници. Исто така, иако од една страна во одреден број на општини се основани консултативни комитети за меѓуетнички односи, влијанието на овие нови тела останува ограничено. Исто така се јавува за потешкотии во однос на учеството на припадниците на мнозинството во областите каде овие лица се во *de facto* малцинска позиција.

Положбата на Ромите

26. Без оглед на напорите кои властите ги прават во целите на подобрување на состојбата на Ромите во одреден број на области, многу Роми сè уште се соочуваат со дискриминација и социјална исклученост, а се забележуваат и сериозни проблеми во областите како што се вработување, домување, лични документи, здравствена заштита и образование. Потребни се поодлучни напори со цел да се обезбеди целосно и делотворно спроведување на Националната стратегија за Ромите и соодветниот Национален акциски план.

27. Иако се преземени позитивни мерки за да се подобрат односите меѓу Ромите и полицијата, сè уште се јавува за случаи на злоупотреба од страна на полицијата насочена против Ромите. Конкретните мерки преземени за да се спречат и решат ваквите проблеми треба натаму да се зајакнуваат. Потребни се усогласени напори со цел да се зголеми учеството на Ромите во јавниот живот.

IV. НАОДИ ЧЛЕН ПО ЧЛЕН

Член 3 од Рамковната конвенција

Опфат на лица со примената на Рамковната конвенција

Наоди од првиот циклус

28. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги поздравил активностите на властите кои водат кон пофлексибилен приод кон опфатот на лицата со примената на Рамковната конвенција и го изрази мислењето дека може да се разгледа можноста да се вклучат припадници на други групи, вклучително и на недржавјаните, како што е соодветно, во опфатот на Рамковната конвенција на основа член по член.
29. Советодавниот комитет исто така забележува дека Египќаните се незадоволни со одбивањето на властите да го признаат нивниот посебен идентитет и би сакале да ја искористат заштитата според Рамковната конвенција. Властите се поттикнуваат да обезбедат дека идентитетот на овие лица се почитува, како и да ја разгледаат можноста да се вклучи и оваа група во опфатот на лицата со примената на Рамковната конвенција

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

30. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека во поранешна југословенска Република Македонија опфатот на лицата со примената на Рамковната конвенција е проширен и над групите наведени во првичната декларација на македонските власти поднесена при ратификацијата на Рамковната конвенција, при што сега се опфатени припадниците на Бошњачката заедница. Според ревидираната декларација испратена на Советот на Европа во јуни 2004 г., „терминот „национални малцинства“ употребен во Рамковната конвенција и одредбите од истата Конвенција се применуваат врз граѓаните на Република Македонија кои живеат во рамките на нејзините граници и кои се дел од албанскиот народ, турскиот народ, влашкиот народ, српскиот народ, ромскиот народ и бошњачкиот народ“.
31. Советодавниот комитет со интерес ја зема предвид тековната дискусија и на домашно и на ниво на билатерална соработка, за прашањето дали да се вклучат Хрватите во мерките за заштита на националните малцинства, во согласност со нивните барања., Комитетот го поздравува отворениот пристап на властите и ги поттикнува да ги продолжат овие дискусии во консултации со претставниците на засегнатите лица.

б) Нерешени прашања

32. Во текот на нивниот дијалог со Советодавниот комитет, Египќанките² ја потврдија нивната желба да добијат средства од државата за да ја зачуваат својата култура и да можат ефективно да учествуваат во јавните работи. Според властите, веќе е започнат дијалог со нивните претставници, иако дискусиите не се многу напреднати во однос на конкретните очекувања на оваа заедница и затоа не може да се зборува за конкретен напредок по ова прашање. Исто така Советодавниот комитет забележува дека властите, како и најголем дел од населението ги смета овие лица за Роми и дека затоа не претставуваат посебна етничка група. Покрај тоа, се чини дека ставот на општеството кон нив доведува до нивна маргинализација, што покрај другото, влијае врз нивната само-перцепција.
33. Советодавниот комитет со жалење забележува дека додека од една страна целта на ревидираната декларација на Владата да се прошири опфатот на Рамковната конвенција врз Бошњациите, истовремено со неа се ограничува опфатот само на државјаните на поранешна југословенска Република Македонија. Таквиот чекор е

² Според последниот Попис, околу 4.000 лица се изјасниле како Египќани, Сепак, според неофицијалните проценки, нивниот број е поголем.

спротивен на напорите за развивање на повнимателен приод кон употребата на критериумите за државјанство во областа на заштитата на малцинствата.³

Препораки

34. Советодавниот комитет ги поттикнува властите да предложат да применуваат флексибилен и динамичен приод кон опфатот на лицата со примената на Рамковната конвенција. Комитетот ги поттикнува властите да ја разгледаат можноста за вклучување, во рамките на Рамковната конвенција, на припадниците на останатите групи кои искажале интерес за заштитата според оваа Конвенција. Ова треба да ги вклучи и недржавјаните, како што е соодветно, според секој член. Во врска со ова, властите треба да ја ревидираат нивната неодамнешна одлука да воведат нов критериум како што е државјанството во нивната декларација.
35. Властите треба особено да го продолжат нивниот дијалог со Египјаните со цел заедно со нив да ги разгледаат мерките потребни за зачувување на нивниот идентитет и да им се овозможи да учествуваат ефективно во јавните работи.

Прибирање на податоци

Наоди од првиот циклус

36. Во своето Прво мислење, Советодавниот комитет ја нагласи важноста на сигурни податоци за етничкиот состав на населението и забележа дека особено припадниците на малцинствата ги оспоруваат резултатите од пописот на населението. Затоа Советодавниот комитет ги поттикнува властите да ја разгледаат можноста да ја надополнат оваа информација со други статистички прегледи, придржувајќи се така кон начелата предвидени во Препораката бр. (97)18 во врска со заштитата на личните податоци собрани и обработени во статистички цели.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

37. Советодавниот комитет забележува дека властите поседуваат најразлични податоци, разделени според критериуми како што се возраст, пол, географска распределеност итн., за бројот и состојбата на припадниците на етничките заедници во различни сектори и дека

---

³ Видете го исто така Извештајот на Венецијанската комисија за недржавјаните и малцинските права, CDL-AD (2007)001, од 18 јануари 2007 г.

со цел да се приберат таквите податоци, на периодична основа се спроведуваат социолошки студии и прегледи.

б) Нерешени прашања

38. Советодавниот комитет забележува дека сè уште има спротивставени гледишта врз резултатите од пописот на населението.⁴ Советодавниот комитет смета дека овие резултати треба да се разгледаат споредено со најновите податоци од последните демографски и социолошки студии, со цел да се обезбеди прагматична и флексибилна имплементација на политиките во однос на малцинствата во различни сектори.

39. Советодавниот комитет исто така забележува дека во контекстот на мерките преземени за спроведување на начелото на правична застапеност, надлежните власти во голема мерка употребуваат податоци поврзани со етничкото потекло на лицата, кои пак податоци редовно се прибираат и се објавуваат. Советодавниот комитет смета во овој контекст дека е неопходно властите да обезбедат необврзен карактер на било кои прашања поврзани со етничкото потекло на лицата и прибирањето на податоците и нивната обработка да бидат целосно во согласност со меѓународните норми за употреба и заштита на приватните податоци.

Препорака

40. Органите надлежни за прибирање и обработка на податоци во врска со етничкото потекло треба да посветат должно внимание на правото на секој припадник на национално малцинство „слободно да избере дали сака да биде третиран како малцинство или не“, предвидено во членот 3 од Рамковната конвенција, како и на начелата утврдени во Препораката (97) 18 на Комитетот на министри во врска со заштита на личните податоци прибрани и обработени во статистички цели. При планирањето на политиката и распределбата на средства, пописните податоци за етничкиот состав на населението треба да се надополнат со други податоци од последните демографски и социолошки прегледи.

Член 4 од Рамковната конвенција

Правна и институционална рамка за борба против дискриминацијата

Наоди од првиот циклус

---

⁴ Според пописот на населението од 2002 г. од 2.022.547 жители, има 1.297.981 Македонци (65,2%), 500.983 Албанци (25,2%), 77.959 Турци (3,9%), 53.879 Роми (2,7%), 9.695 Власи (0,5%), 35.939 Срби (1,8%), 17.018 Бошњаци (0,8%), 20.993 останати (1,0%).

41. Во своето прво мислење Советодавниот комитет утврди недостатоци во однос на правната рамка за заштита од дискриминација и ги поттикна властите да го прошират опфатот на законските анти-дискриминаторски одредби. Покрај тоа, Комитетот ги поттикна властите да ги интензивираат нивните напори за да се даде соодветно признание и поддршка за работата на Народниот правобранител.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

42. Советодавниот комитет го поздравува фактот што Народниот правобранител сега е добро етаблиран институт во институционалната рамка на државата и дека се организирани информативни и кампањи за подигање на свеста, вклучително и од подрачните канцеларии на Народниот правобранител, за да се запознае јавноста и државната управа со оваа институција, Комитетот натаму забележува дека информативниот и материјалот за подигање на свеста исто така се дисеминира на јазиците на националните малцинства и овие јазици исто така можат да се користат при поднесување на претставки до Народниот правобранител.
43. Советодавниот комитет забележува дека меѓу другото Народниот правобранител е надлежан за надзор врз спроведувањето на начелото на недискриминација и правична застапеност на етничките заедници во јавните органи, како и за примената, од неговото стапување во сила во 2006 г., и на Законот за родова еднаквост. Сепак, според информациите дадени од Народното правобранителство, Народниот правобранител добил многу мал број на претставки против етничка дискриминација од припадниците на националните малцинства.

б) Нерешени прашања

44. Советодавниот комитет ги зема предвид спротивставените гледишта изразени во текот на посетата на Комитетот на поранешна југословенска Република Македонија во однос на потребата од посебен закон против дискриминација, при што претставници на одредени државни органи изразија став дека не е потребен посебен закон. Сепак се забележува дека иако членот 9 од Уставот предвидува општа заштита од дискриминација, постоечкото

законодавство не предвидува конкретни казни за прекршувања на вака гарантирана заштита.

45. Исто така, како што изнесуваат различни извори⁵ областите како што се домување, здравствена заштита и пристап кон јавните служби не се опфатени со конкретно законодавство против дискриминација, а постоечките антидискриминаторски одредби често се нејасни, не ги дефинираат последиците во случај на прекршувања, ретко се користат во судовите, а некои од нив предвидуваат несоодветни барања во однос на државјанството. Исто така се истакнува дека членот 319 од Кривичниот законик, кој го криминализира поттикнувањето на национална или верска омраза, несогласување и нетолеранција (без сепак при тоа да се предвиди конкретна заштита од расна или етничка дискриминација) ретко, ако воопшто и се користи во постапките пред судовите.
46. Според невладините извори, ваквата ситуација, како и многу малиот број на претставки до Народниот правобранител против етничка дискриминација би можеле да бидат израз на недостаток на доверба од страна на јавноста во постоечките институции за заштита на човековите права, вклучувајќи го и Народниот правобранител, како и недоверба во достапните правни лекови. Сепак, Советодавниот комитет забележува дека и натаму се јавуваат случаи на дискриминација против припадниците на националните малцинства, особено против Ромите, Албанците и Турците.
47. Затоа важно е да се обезбеди дека кампањите за подигање на свеста стигнуваат до сите потенцијални подносителите на претставки и дека јавноста е доволно запознаена со начелото на недискриминација и релевантните законски стандарди. Додека од една страна ги поздравува напорите кои се веќе презмени на ова поле, Советодавниот комитет забележува дека нив често ги преземаат НВО со ограничени капацитети и ресурси, кои често работат на проекти кои зависат од меѓународна финансиска поддршка.

Препораки

48. Властите треба да ги преиспитаат постоечките одредби против дискриминацијата и да ги преземат неопходните законодавни

---

⁵ Меѓу другото видете Комитет на Обединетите нации за економски, социјални и културни права, Разгледување на извештаите поднесени од државите членки според членовите 16 и 17 од Пактот, Заклучни согледувања, поранешна југословенска Република Македонија, 24 ноември 2006, E/C.12/MKD.CO/1.

чекори, вклучително и како што е соодветно, преку донесување на сеопфатно законодавство против дискриминација. Со ова се обезбедува дека домашното законодавство предвидува соодветни заштитни мерки против етничка дискриминација на сите полиња и делотворните лекови ги прави достапни за потенцијалните жртви.

49. Треба да се преземат поодлучни напори за да се зголеми јавната свест за човековите права и за активностите во борбата против дискриминацијата, вклучително и преку вклучување и поддршка на НВО активни на ова поле со цел да се зголемат нивните капацитети. Треба и натаму да се поддржува Работата на Народниот правобранител во овој контекст. Исто така се потребни се соодветни мерки за да се добијат најнови информации за случаите на дискриминација против припадниците на националните малцинства, како и за борба против против и казнување на ваквите појави.

Целосна и ефективна рамноправност- Положбата на Ромите

Наоди од првиот циклус

50. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет забележа дискриминирачки практики во однос на Ромите во најголем дел од областите и ги повика властите да преземат соодветни мерки за да ја корегираат состојбата. Натаму, Комитетот ги повика властите да донесат национална стратегија за Ромите, придружена со соодветни финансиски средства, а со цел да се намали социо-економскиот јаз меѓу Ромите и остатокот од населението.
51. Советодавниот комитет исто така ги забележа проблемите со кои се соочуваат одредени припадници на националните малцинства, особено Албанците и Ромите, при стекнување на државјанство на земјата, што пак резултира со негативни последици во смисла на пристап кон социјалните, политичките и економските права. Властите беа повикани да посветат неопходно внимание на проблемите со кои се соочуваат овие лица во постапката за стекнување на државјанство по основа на природување.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

52. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека во во периодот по неговото прво Мислење, во соработка со Ромите, дефинирана е Национална стратегија за Ромите, која Владата ја

донесе по јавната дебата, во јануари 2005 г. Исто така изготвен е и Национален акциски план за спроведување на Стратегијата во четири приоритетни области: вработување, домување, образование и здравствена заштита. Организирани се и активности за подигање на јавната свест за да се поттикнат релевантните локални власти да донесат локални акциски планови и да определат наменски средства за оваа цел во рамките на локалните буџети. Исто така е предвидено ваквите средства да бидат надолполнети врз основа на проекти кои треба да се поднесат до министерствата надлежни за одредените области. Натаму, властите се активно вклучени во Декадата на вклученост на Ромите (2005-2015), иницијатива покрената од осум земји во Централна и Југо-источна Европа, во целите на обезбедување на рамка за активности на владите со цел да се забрза социјалната вклученост и да се подобри економската и социјална положба на Ромите во целиот регион.

53. Според претставниците на Министерството за труд и социјална политика, оценката на првата година (2006) од спроведувањето на Стратегијата и Националниот акциски план упатува на охрабрувачки резултати, особено на полето на образование и вработување. Во однос на вработувањето, се спроведуваат активни мерки за да им се помогне на Ромите да се стекнат со квалификации, како и активности за обезбедување информации и обука за започнување на мали семејни бизниси, надолполнето со напорите за да се поттикнат работодавачите да вработуваат Роми. Исто така преземени се разни мерки со цел да им се олесни пристапот на Ромите кон социјалните и правата од областа на здравствената заштита. (Видете го Извештајот на државата за повеќе информации).

б) Нерешени прашања

54. Додека од една страна Советодавниот комитет ги поздравува напорите кои Владата ги прави во изминатите неколку години, Комитетот сепак е загрижен поради сè уште постоечкиот јаз кој ги одвојува Ромите од остатокот на населението и проблемите со кои Ромите се соочуваат скоро на сите полиња. Поради недостаток на соодветни средства и потребната политичка воља на сите нивоа, се јавуваат задоцнувања и сериозни проблеми во спроведувањето на Националната стратегија и акциски план за Ромите, додека главните целни групи не секогаш можат да ги искористат придобивките од донесените мерки. Советодавниот комитет забележува дека иако релевантните министерства определиле средства, голем дел од

мобилизираните средства доаѓа од меѓународните донатори, што создава проблем во смисла на континуитет.

55. Советодавниот комитет изразува загриженост заради тоа што 70% од ромското население живее во дивоградби и е постојано изложено на закана од исфрлање од живелиштата и каде често недостасуваат основните услуги и инфраструктура, како што е вода, струја и пристапни патишта. Исто така, иако проблемот на невработеност е општ проблем и ги поаѓа сите заедници⁶, без оглед дали станува збор за малцински или мнозински заедници, Ромите⁷ се најмногу погодени, со оглед на тоа што 70% од нив во моментот се без формално вработување. Многу Роми имаат мали шанси да најдат вработување со оглед на воопштено ниското образовно ниво (многумина од нив имаат само основно образование) и ниво на квалификации, како и поради дискриминацијата на пазарот на трудот.

56. Некои од нивните претставници тврдат дека Ромите систематски се исклучуваат од базите на податоци на агенциите за вработување,⁸ причините кои ги изнесуваат некои од агенциите за вработување се немање основно образование, што се чини е основното барање за пристап кон пазарот на трудот и кон социјалната помош. Сепак, според властите ова не е услов лицето да биде регистрирано во релевантните бази на податоци, а ваквото толкување на важечките правила на ова поле не е оправдано. Советодавниот комитет беше информираан дека Министерството за труд и социјална политика донело инструкции со неопходните појаснувања за ова прашање. Ромските НВО исто така истакнуваат дека иако Владата со поддршка на меѓународни институции веќе неколку години спроведува програми и проекти за вработување, Ромите често се исклучени од нив, затоа што не можат да ги исполнат барањата во однос на основното образование за да можат да учествуваат. Нивната несигурна положба евидентно бара приоритетни и насочени активности од страна на Владата.

---

⁶ Според информациите и од неофицијални извори и од властите, околу 40% од населението во земјата е невработено.

⁷ Според резултатите од последниот попис, Ромите претставуваат 2.7% од вкупното население во земјата.

⁸ Според претставниците на Министерството за труд и социјална политика, регистрирани се околу 16.000 Роми во базите на податоци на центрите за вработување, заклучно со декември 2006 г.

57. Сè уште се јавуваат сериозни проблеми во однос на пристапот на Ромите кон социјална помош и здравствена заштита, а често се јавуваат и непријателски ставови и дискриминирачки практики – како што е одбивање да се пружи третман или подложување на сегрегација во болниците. Најголем број на Ромите немаат пристап кон основните лекарства и третман и не се во состојба да ги платат и минималните трошоци за лекарства и лекарските прегледи.
58. Состојбата на Ромките особено загрижува. Покрај проблемите со кои тие се соочуваат во областите како што се образование, вработување и здравствена заштита, Ромките често се соочуваат со дискриминација вон и во рамките на ромската заедница. Советодавниот комитет забележува дека со цел да се подобри нивната положбата започнати се конкретни проекти во различни сектори. Спроведени се активности за подигање на свеста во однос на прашања поврзани со образованието, здравствената заштита и репродуктивните права, чија целна група се не само Ромките, туку и засегнатите институции. Без оглед на овие позитивни чекори, потребни се поодржливи и подобро насочени напори за да се обезбеди дека преземените мерки имаат реално влијание врз состојбата на засегнатите лица.
59. Проблемите во добивањето на пристап кон образование, непријателските ставови и практики на одвојување со кои се соочуваат Ромите остануваат предизвици за властите, иако се направени значајни напори и се забележува напредок на ова поле (во врска со ова видете ги коментарите за членот 12 подолу).
60. Иако неколку стотини Роми добиваат поддршка (вклучително и финансиска поддршка) за да им се помогне да добијат лични документи, значаен број од нив сè уште немаат изводи од матичната книга на родените или лични документи. Тие претставуваат голем дел од оние кои сè уште не можат да добијат државјанство на земјата и покрај законодавните измени конкретно насочени кон тоа да им се олесни добивањето на државјанство. Припадници на албанската заедница, исто така се засегнати од овој проблем. Советодавниот комитет е загрижен од ваквата ситуација, имајќи на ум дека според ревидираната декларација на Владата, опфатот на примената на Рамковната конвенција е ограничен на лицата кои поседуваат државјанство на земјата. (Видете ги согледувањата според член 3 погоре).

61. Сепак, Ромите не се единствената заедница погодена од социо-економски потешкотии. Според нивните претставници, многу Турци се соочени со сериозни социо-економски проблеми особено на полето на вработувањето, како и со дискриминирачки практики и проблеми со пристапот кон образованието во одредени региони. Проблемите со домувањето исто така и натаму ги погодуваат припадниците на оваа заедница, особено во руралните области.
62. Тешкотиите со кои се соочуваат многу припаднички на етничките заедници, покрај Ромките (особено Албанките и Турчинките особено) во областа на образованието, вработувањето и здравствената заштита, придонесуваат истите да станат поранливи во однос на дискриминацијата. Се чини дека тие се често подложени на потешкотии и на повеќекратна дискриминација, во нивната заедница како и во општеството. Советодавниот комитет забележува дека нивната положба сè повеќе станува приоритет во однос на активности што Владата ги презема, во соработка со НВО секторот и го поздравува фактот што самите жени се мобилизираат за да ги решат своите проблеми и да го зголемат своето учество во општеството. (Во врска со ова видете ги коментарите според член 15 подолу).

Препораки

63. Во тесна соработка со Ромите, Властите треба да ги интензивираат нивните напори за да обезбедат целосно и делотворно спроведување на Националната стратегија за Ромите и Акцискиот план донесен од Владата. Треба да се извршуваат редовни независни оценки на спроведувањето на Стратегијата и итно да се преземат соодветните чекори за борба против дискриминација против Ромите на сите полиња. Треба да се отстранат било кои несоодветни барања во однос на пријавувањето при агенциите за вработување. Властите треба да одат и чекор понатаму во олеснувањето на добивањето на лични документи и да им помогнат на Ромите, како и на другите засегнати лица, да се стекнат со државјанство.
64. Исто така потребни се поинтензивни мерки за решавање на социо-економските проблеми со кои се соочуваат припадниците на другите заедници, особено Турците.

65. Властите треба да одговорат со насочени мерки за да ја зголемат свеста и да обезбедат помош на релевантните полиња, за да се подобри положбата на припадничките на различните етнички заедници. Во однос на потешкотиите со кои се соочуваат Ромките во пристапот кон вработувањето, здравствената заштита и образованието потребни се итни активности. Треба да се доделат соодветни ресурси со цел да се обезбеди делотворно спроведување на Законот за родова еднаквост, што исто така би било корисно и за припадниците на националните малцинства.

**Член 5 од Рамковната конвенција
Зачувување на културата на припадниците на националните
малцинства**

Наоди од првиот циклус

66. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет утврди дека државната поддршка за унапредување на културниот идентитет на различните заедници, вклучувајќи го и нивното историско наследство, не е соодветна и ги поттикнуа властите да преземат соодветни мерки за да ја корегираат ваквата состојба.

67. Советодавниот комитет ја зема превид загриженоста изразена од претставниците на Власите во однос на опстанокот на нивниот културен идентитет, кои тие сметаат е во опасност од асимилација и ги поттикнуа властите да обезбедат поголема поддршка за зачувување на идентитетот на оваа заедница.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

68. Заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на заедниците е загарантирана со член 48 од Уставот, заедно со правото на слободно изразување, негување и развивање на различни атрибути на нивниот идентитет и употреба на симболи на нивните заедници. Советодавниот комитет забележува дела во согласност со овие одредби, во 2005 г. е донесен нов Закон за употреба на знамињата, со кој се заштитува правото на етничките заедници на употреба на нивни знамиња во општините каде припадниците на мнозинската заедница претставуваат повеќе од 50% од населението. Во практика, овој закон се однесува на албанската заедница, која е единствената која може да го исполни условот во однос на процентот на население, а се применува во 16 од 84 општини во земјата.

69. Според Извештајот на државата, амандманите од 2003 г, на Законот за култура создале подобри услови за финансирање на културните проекти на националните малцинства, како и за нивна застапеност во Советот за култура. Покрај тоа, Годишните програми во областа на културата кои ги донесува Министерството за култура сега се објавуваат на јазиците на заедниците кои претставуваат повеќе од 20% од населението. Во институционална смисла, секторот одговорен за унапредување и развој на културите на етничките заедници, во рамките на Министерството за култура, има задача да пружи помош во зачувувањето и развојот на малцинските култури, поттикнувајќи ги организациите на националните малцинства да поднесуваат високо квалитетни проекти во областа на културата и обезбедувајќи дека со овие проекти се постапува на недискриминирачки начин. Високото раководство во Министерството за култура и вработените вклучуваат претставници на различни заедници, што важи и за комисиите одговорни за селекција на проектите.
70. Советодавниот комитет забележува дека многу културни активности промовирани од националните малцинства (Албанците, Турците, Власите, Србите, Ромите и Бошњациите) добиваат финансиски средства на годишна основа од Министерството за култура, како културни проекти од национален интерес. Државата исто така поддржува проекти во областа на истражувањето, археологијата, библиографијата, или други полиња посветени на историјата и културата на малцинствата кои ги спроведуваат музеите, истражувачките заводи за етнологија, историја, итн. (Видете го Извештајот на државата за повеќе информации). Мора да се обрне внимание на напредокот постигнат во зачувувањето и реставрацијата на културните и историски споменици на националните малцинства, вклучително и на многу примероци од исламската архитектура. Советодавниот комитет исто така забележува напредок во процесот на враќање на имотот на верските заедници (на Македонската православна црква и на Исламската верска заедница).
71. Децентрализацијата во културата, која произлегува од законодавството за локална самоуправа и измените на Законот за култура, исто така треба да обезбеди поповолни услови за афирмација на културите на заедниците мултикултурниот карактер на државата. Општините сега имаат поголема одговорност за

институционалната и финансиска поддршка за проектите од особено значење за локалната заедница, потоа за процесот на одлучување за историските споменици, прослави итн. И покрај проблемите кои се неминовни во иницијалната фаза на децентрализацијата, постои надеж дека овој процес ќе биде корисен за зачувувањето и развојот на културите на различните заедници.

б) Нерешени прашања

72. Земајќи ги предвид бројните активности на малцинствата во областа на културата кои биле поддржани од Владата, Советодавниот комитет забележува дека малцинствата сметаат дека средствата кои ги доделува државата се недоволни за нивните потреби и дека се чини дека со ова се особено погодени помалите заедници, вклучувајќи ги тука и оние кои не се споменати во Уставот. Според претставниците на овие заедници, со оглед на тешката финансиска состојба со која истите се соочуваат, помошта од државата е од суштинска важност за зачувување на културата и идентитетот на овие заедници, а властите треба да преземат поодлучни чекори за нивна поддршка.

73. Ромите изразија незадоволство од тоа што државата недоволно се залага за поттикнување на нивното учество во културниот живот на земјата и во поддршка на овој став го истакнуваат недостатокот на интерес на властите за финансирање на историски истражувања за културата и традицијата на нивната заедница. Власите исто така истакнуваат сериозни проблеми во изнаоѓањето на средства потребни за одржување на нивниот идентитет, кој според нив е изложен на ризикот да исчезне.

Препораки

74. Во соработка со претставниците на малцинствата, властите треба да идентификуваат средства за подобрување на пристапот на националните малцинства кон финансиска поддршка од државата за нивните активности во областа на културата.

75. Треба да се посвети соодветно внимание на поддршката за помалите заедници, вклучувајќи ги и оние кои не се споменати во Уставот, за да им се овозможи да го зачуваат и афирмираат својот идентитет, преку јасни и транспарентни постапки.

Член 6 од Рамковната конвенција

Толеранција и меѓукултурен дијалог

Наоди од првиот циклус

76. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги повика и централните и локалните власти да преземат одржливи напори за унапредување на толеранцијата и меѓуетничките односи. Забележувајќи ниско ниво на интеракција меѓу различните етнички групи, особено меѓу Македонците и Албанците, Комитетот ги повика властите да се борат против поларизацијата на општеството по етничка линија, особено на полето на образованието.

77. Натаму, беше истакнато дека се потребни натамошни мерки за да се поттикнат медиумите да обезбедат избалансирано известување за малцинските прашања.

78. Властите исто така беа повикани да посветат особено внимание на Ромите, Ашкалите и Египќаните кои избегале од Косово, кои сè уште живеат во поранешна југословенска Република Македонија, во услови на крајна сиромаштија, отфрлени на маргините на општеството.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

79. Советодавниот комитет забележува позитивен развој во однос на напредокот постигнат во изминатите неколку години во меѓукултурното разбирање и дијалогот и во односите меѓу двете најголеми заедници. Прогресивното спроведување на начелото на правична застапеност е фактор кој заедно со истовремено спроведените мерките за подигање на свеста, значително придонесуваат кон овој позитивен тренд,

80. Како што се наведува во Извештајот на државата, меѓуетничкото разбирање во образованието е приоритет во Националната програма за развој на образованието за периодот од 2005 до 2015 г., а во наставните програми се предвидува унапредување на толеранцијата и заемното почитување во основното и средното образование преку часови по граѓанско образование и други предмети. Покрај тоа, бројни проекти спроведени од Министерството за образование во соработка со НВО и во многу случаи со поддршка од меѓународните организации, се посветени на подигање на свеста за толеранцијата и почитување на различноста.

81. Советодавниот комитет го забележува овој напредок и иницијативите покренати во рамките на граѓанското општество на ова поле. Комитетот особено ги зема предвид проектите спроведени од женските организации на малцинските заедници за унапредување на заемното разбирање и дијалогот, особено за да се намалат тензиите кои се појавуваат и меѓу децата, во однос на воведувањето на дополнителни паралелки на албански јазик. Исто така вреди да се споменат активностите за подигање на свеста насочени кон жените во општинските совети и пратеници во Собранието спроведени преку мултиетничка мрежа на женски организации.

82. Советодавниот комитет со задоволство ја зема предвид информацијата дека не само припадниците на малцинските групи прават напори за изучување на македонскиот јазик, туку и дека има тенденција меѓу мнозинството за изучување на албанскиот јазик во регионите со население од мешан состав. Советодавниот комитет се надева дека ова ќе придонесе кон заемно разбирање и поголем дијалог меѓу Македонците и Албанците.

б) Нерешени прашања

83. Иако го зема предвид погоренаведениот напредок, Советодавниот комитет забележува дека општеството во поранешна југословенска Република Македонија останува поларизирано по етничка линија и сè уште се потребни одржливи напори за да се постигне помирување меѓу Македонците и Албанците. Во целина, деполитизацијата на етничките прашања и деетнитизација на политичката дебата и процесот на одлучување значително би придонеле кон постигање на оваа цел.

84. Советодавниот комитет е особено загрижен поради фактот што како што наведуваат многу извори, интеракцијата меѓу припадниците на двете заедници останува лимитирана и во областите и општините погодени од вооружениот конфликт, како на пример во Тетово сè уште не се надминати затворањето во самата заедница и недостатокот на доверба. Овие пречки за интеракцијата уште повеќе загрижуваат затоа што сè уште ги погодуваат младите – во училиштата, секојдневниот живот, јавните рекреативни области и другите аспекти на нивниот социјален живот. Напорите на НВО да ги приближат младите од различните заедници не секогаш имаат достаточна поддршка од властите и имаат мало влијание (Видете ги исто така согледувањата според член 12 подолу).

85. Што се однесува до припадниците на помалите заедници (како што се Власите, Турците, Србите и Бошњациите) и покрај тоа што немаат особени проблеми во интеграцијата и нивната социјална прифатеност, тие сепак имаат чувство дека нивниот придонес кон разновидноста и богатство на општеството недоволно се ценат.
86. Советодавниот комитет беше информиран дека медиумите, кои што можат да одиграат важна улога во интеграцијата, сè уште не се објективни во известувањето за различни заедници и понекогаш даваат пристрасна слика за одредени етнички групи. Наместо да промовираат меѓуетнички дијалог и заемно разбирање, некои медиуми се чини претпочитаат да се ограничат во етничка смисла и премногу да ги политизираат етничките прашања за политички или комерцијални цели. Активностите за подигање на свеста и напорите за спроведување на Кодексот на однесување на новинарите се чини немаат доволно влијание во смисла на спречување на ширењето на етнички стереотипи и негативни ставови од страна на медиумите. Одредбите од член 319 од Кривичниот законик со кои се криминализира поттикувањето на омраза ретко се користат.
87. Иако нивниот број е значително намален, земјата сè уште мора да се справи со проблемите со кои се соочуваат Ромите, Ашкалите и Египќаните кои избегале од Косово, чиј правен статус сè уште не е разјаснет и кои се во многу ранлива положба од секој аспект (крајно лошите услови за живот, проблемот со пристап кон социоекономските права, образованието итн.). Советодавниот комитет забележува дека властите се целосно свесни и се загрижени од обемот на проблемите и дека и покрај недостатокот на ресурси се прават напори истите да се решат. Комитетот натаму ги забележува извештаите за спроведување од страна на властите на крајот од декември 2006 г., на првите решенија за протерување за значителен број на баратели на азил од Косово (околу 400) чии барања биле отфрлени и по жалбената постапка. Со оглед на тоа што ниту една од првостепените одлуки не е сменета во жалбената постапка, одредени НВО во областа на човековите права изразија сомнежи во соодветноста на овие мерки и сериозно ја критикуваа жалбената постапка. Советодавниот комитет смета дека властите треба да ги испитаат овие наводи.

Препорака

88. Властите треба да ги интензивираат напорите за приближување на припадниците на различните заедници, особено во етнички мешаните области и да ги зајакнат мерките за подигање на свеста во сите релевантни средини: училиштата, локалните власти, медиумите, судскиот систем, итн. Исто така, од суштинска важност е да се обезбеди почитување во сите сектори на важечкото законодавство за борба против дискриминацијата, омразата и нетолеранцијата.
89. Важно е да се заштити неутралното и објективното известување за меѓуетничките прашања од страна на медиумите и да се одбегнува притисок од страна на политичките партии врз медиумите. Треба да се подигне свеста на ова поле преку дополнителна обука и саморегулаторни мерки за професионално ангажираните лица во медиумите, што исто така треба да придонесе кон подорбување на професионализмот и непристрасноста на новинарите. Треба да се посвети поголемо внимание на следењето на известувањето на медиумите за малцинските прашања.
90. Треба да се посвети особено внимание врз положбата на Ромите, Ашкалите и Египќаните кои избегале од Косово и властите треба да обезбедат дека сите мерки донесени во овој контекст ја земаат предвид специфичната положба на засегнатите лица воопшто на задоволување на нивните индивидуални потреби.

Полициски активности и почитување на човековите права

Наоди од првиот циклус

91. Во своето прво мислење, Советодавниот комитет забележа загрижувачки случаи на насилство и лошо постапување од страна на членови на полицијата врз припадниците на малцинствата, особено Ромите и Албанците, како и фактот дека ваквите случаи ретко завршуваат на суд. Властите беа повикани да ја испитаат ситуацијата и да спроведат истрага за постапувањето од страна на полицијата по поднесените жалби во овие случаи.

Сегашна состојба

92. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека по реалното согледување на проблемите и потребите во оваа област, во полицијата се спроведува процес на темелна реформа и е донесен нов Закон за полиција за да се обезбеди целосно почитување на европските стандарди. Сега човековите права се посебен предмет на Полициската академија и започната е соработка во НВО за да се

идентификуваат приоритетните области за дејствување во оваа област на редовна основа. Во јануари 2004 г. донесен е Кодекс на однесување на полицијата и тоа е и еден од предметите кои се изучуваат во рамките на обуката за полицајците. Се подготвува и нов предмет кој ги опфаќа специфичните карактеристики на полициската дејност во мултикултурна средина.

93. Во практиката се воведени мултиетнички полициски тимови во областите каде населението припаѓа на различни етнички заедници, а се чини дека првичните резултати охрабруваат. Следствено властите би сакале овој мултикултурен приод да го применат на целата територија на земјата.

94. Советодавниот комитет исто така забележува дека полициската инспекциска единица формирана во рамките на Министерството за внатрешни работи вклучува претставници на различни етнички групи и исто така минува низ реформи.

б) Нерешени прашања

95. И покрај погоре наведените мерки, невладините извори сè уште јавуваат за проблеми со кои се соочуваат Ромите во нивните контакти со полицијата. Така се јавува за дискриминачки ставови, непријателско однесување и лошо постапување од страна на одредени полицајци кон Ромите, што всушност може да се квалификува како малтертирање, во одреден број на случаи.

96. Истите извори наведуваат дека полицијата и судовите не постапуваат воопшто или несоодветно постапуваат по овие случаи и нагласуваат дека прашањата на дискриминација и нетолеранција не се доволно препознаени и за истите не се спроведуваат истраги.

Препораки

97. Властите треба да ги продолжат и прошират нивните мерки за подигање на свеста меѓу припадниците на полициските сили во однос на почитувањето на различноста и човековите права и треба да ги засилат напорите за вработување на Роми во полицијата.

98. Истовремено тие треба да обезбедат дека има делотворни и независни надзорни механизми за следење на однесувањето на полицијата и треба да обезбедат дека се применуваат соодветни казни во утврдените случаи на повреда на човековите права од страна на полицијата. Покрај тоа, треба да се обезбеди поголем обем

на обука и активности за подигање на свеста за судовите во однос на толеранцијата и анти-дискриминаторските прашања.

Член 7 од Рамковната конвенција

Право на слобода на мислата, свест и вероисповест

Сегашна состојба

99. Советодавниот комитет со интерес ја зема предвид информацијата дека Владата планира да воведо верска настава како посебен предмет. Во врска со ова Комитетот би сакал да нагласи дека таквите мерки треба да ги земат предвид потребите и чувствителноста на припадниците на националните малцинства и без оглед на околностите, правото на овие лица на слобода на вероисповест и изразување на нивната вера и уверување.

Препорака

100. Доколку се воведо верска настава во државните училишта, во светлина на начелата од Рамковната конвенција и во консултации со семејствата, властите треба да обезбедат дека оваа настава се спроведува во целосна согласност со правото на припадниците на националните малцинства на слобода на мислата, свеста и вероисповеста. Од суштинска важност е да се обезбеди дека наставата организирана за учениците нема да вклучи обврзни содржини кои се сконцентрирани само на одредена конкретна вероисповест или верување (видете ги и согледувањата според член 12 подолу).

Член 8 од Рамковната конвенција

Право на изразување на вероисповеста и на основање на верски институции, организации и здруженија

Наоди од првиот циклус

101. Во своето прво Мислење Советодавниот комитет забележа дека има несигурност меѓу припадниците на малцинствата во однос на постапката за регистрација на верски заедници, во контекст на одлуките на Уставниот суд за изменување на Законот на верските заедници и групи од 1997 г. Властите беа повикани да ја појаснат предметната постапка со цел да им се олесни регистрирањето на различните верски заедници.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

102. На почетокот на декември 2006 г., Законот за цркви, верски заедници и верски групи беше во постапка на финализација од страна на Владата. Меѓу останатите негови карактеристики, се чини дека Законот ќе ја измени постапката за регистрација на верските заедници, кои повеќе нема да се регистрираат при владин орган, туку при надлежните судови. Според властите, имало претходни консултации со главните засегнати партии, а се планира предлог законот да се испрати на мислење од меѓународните организации.

б) Нерешени прашања

103. Советодавниот комитет забележува дека и покрај одлуките на Уставниот суд во врска со ова, остануваат забуните околу постапката за регистрација и барањата кои според важечкото законодавство треба да ги исполнат верските заедници (Законот за верски заедници и верски групи од 1997г.). Претставниците на одредени групи (Срби и Власи) конкретно ги критикуваа одредбите од Законот, според кои може да се регистрира само една заедници од дадената вероисповест. Тие сметаат дека овие одредби се потенцијално дискриминирачки затоа што регистрацијата на верската заедница е предуслов за градење на верски објекти и за извршување на одреден број на верски активности. Во оваа фаза не е јасно дали важечкиот Закон ќе може да ги реши овие прашања.

Препорака

104. Властите треба да обезбедат дека правото на припадниците на националните малцинства на изразување на нивната вероисповест или уверување и на основање на верски институции, организации и здруженија целосно се почитува и во законите и во практиката. Тие треба да обезбедат дека во овој контекст новиот закон кој се подготвува ќе ги обезбеди сите неопходни услови за делотворно користење на ова право, во склад со членот 8 од Рамковната конвенција, како и дека гледишата на верските заедници се соодветно земени предвид во постапката за донесување на законот.

Член 9 од Рамковната конвенција

Пристап кон медиумите за припадниците на националните малцинства

Наоди од првиот циклус

105. Во своето прво Мислење Советодавниот комитет ги повика властите да ги решат проблемите со работата на третиот канал од државната телевизија на кој се емитуваат програми само на

малцинските јазици, со цел да се гарантира неговиот квалитет и остварливост.

106. Советодавниот комитет утврди дека законското барање за емитување програми на македонски јазик, покрај програмите на малцинските јазици го отежнува добивањето на лиценци за приватните радиодифузери на јазиците на различните заедници. Комитетот ги повика властите да ја решат ваквата ситуација во контекст на ревидирањето на Законот за радиодифузија. Властите беа повикани да обрнат повеќе внимание на прашањата покренати од помалите заедници во врска со нивниот пристап кон медиумите.

а) Позитивни аспекти

107. Правната основа за пристап кон медиумите на припадниците на националните малцинства е зајакнат со новиот Закон за радиодифузија донесен во 2005 г. Новиот закон експлицитно бара од јавната радио-телевизиска куќа, а приватните радиодифузери ги поттикнува да емитуваат програми за културите и прашањата поврзани со националните малцинства на другите јазици освен македонскиот, а кои ги зборуваат преку 20% од населението (албански), како и на јазиците на останатите заедници.

108. Според новиот закон, приватните радиодифузери кои емитуваат програми на јазиците на националните малцинства, не се обврзани да емитуваат програма и на македонски јазик. Од друга страна, емитувањето на програми на јазиците на малцинствата е еден од критериумите кој се зема предвид при доделување на лиценци за емитување и истото се смета дека е од јавен интерес. Покрај тоа, Законот бара радиодифузерите да посветат најмалку 30% од дневно емитувана програма на оригинални емисии на македонски или на јазиците на малцинствата, додека овој процент за јавното радио е 40% од дневно емитувана програма. Советодавниот комитет не можеше да добие информации, во оваа фаза, за реалниот сооднос на програми на јазиците на различните заедници.

109. Советодавниот комитет натаму забележува дека новиот закон содржи посебни одредби насочени кон обезбедување на подобра застапеност на малцинствата во управните органи на јавните радиодифузери и во процесот на одлучување на ова ниво преку користење на начелото на двојно мнозинство за одлуките кои се

однесуваат на малцинствата (Видете ги согледувањата според член 15 подолу).

110. Во практична смисла, Советодавниот комитет забележува дека вториот канал на јавната телевизја (МТВ2), кој емитува на целата територија, сега е целосно посветен на програми за етничките заедници на нивните јазици⁹, а програмите ги продуцираат тимови кои се состојат од припадници на различни заедници. Државното радио исто така емитува програми на јазиците на различните малцинства, на локално и на национално ниво¹⁰. Советодавниот комитет исто така забележува дека е во тек дебата за тоа како најдобро да се задоволат потребите на помалите етнички групи во рамките на стратегијата за радиодифузија за следните пет години.
111. Во сферата на приватните медиуми, може да се забележат и позитивни аспекти. Па така во 2004 г., се основа приватна ТВ станица на албански јазик со национална лиценца (АЛСАТ) која исто така емитува вести и на македонски јазик. Што се однесува до Ромите, има две приватни ТВ станици на ромски јазик, главно комерцијални по својот карактер, кои емитуваат програми на ромски јазик во Скопје. Исто така регионалната радио станица (во Куманово) емитува програми на ромски јазик два пати неделно. Покрај тоа, приватните радио и ТВ станици емитуваат програма на јазиците на малцинствата на локално ниво. Советодавниот комитет исто така го поздравува неодамнешното отварање на повеќејазичниот интернет портал на државната радио и телевизија, кој обезбедува информации и на јазиците на етничките заедници.
112. Советодавниот комитет исто така зема предвид дека според Извештајот на државата на крајот од 2005 г. регистрирани се 28 печатени публикации на албански и една на српски јазик. Покрај тоа Власите имаат магазин кој излегува два пати месечно, а постојат и одредени публикации на ромски јазик иако поради финансиски

---

⁹ На албански јазик се емитуваат 65 часа неделно, 17.5 часа на турски, и 1.5 час на српски, ромски, влашки и бошњачки, а еднаш месечно се емитува 60-минутна мултикултурна програма.

¹⁰ На национална основа, државното радио емитува 56 часа неделно на албански, 35 часа на турски и преку 3 часа на ромски, влашки, српски и бошњачки. На локално ниво одреден број на јавни радиостаници исто така емитуваат програми на јазиците на етничките малцинства, покрај програмата на македонски јазик (Радио Тетово, Радио Гоствар и Радио Дебар на албански и турски; Радио Куманово на албански, ромски и влашки; Радио Кичево на албански и Радио Крушево на влашки).

тешкотии, тие не се издаваат редовно. Советодавниот комитет забележува дека новинари-Роми сега се обучуваат на Македонскиот институт за медиуми.

б) Нерешени прашања

113. Советодавниот комитет забележува дека според претставниците на помалите етнички заедници, тие имаат само ограничен број на програми на локалните радио станици и медиумите не обрнуваат особено внимание на нивните проблеми. На полето на печатените медиуми овие заедници се соочуваат со сериозни финансиски проблеми, што не овозможува континуитет во нивното издавање.
114. Советодавниот комитет е загрижен поради информацијата дека во практиката програмите емитувани од медиумите на заедниците се наменети и посветени само на одредените заедници и сè уште нема многу комуникација и интеракција преку медиумите меѓу припадниците на различните групи. Ваквиот скоро целосен недостаток на дијалог особено загрижува и е евидентен во односите меѓу Македонците и Абанците, кои имаат потешкотии да најдат заеднички јазик за комуникација во медиумите. Помалите заедници имаат проблеми да го најдат своето место во овој контекст (Видете ги исто така коментарите според член 6 погоре).
115. Многу извори истакнуваат сериозни проблеми во однос на големата зависност на медиумите од политиката, кое исто така им отежнува на медиумите да обезбедат избалансиран третман на прашањата поврзани со националните малцинства. Покрај тоа, се покренува и прашањето за професионалните стандарди на новинарите и влијанието на ваквата ситуација врз квалитетот на програмите и способноста на медиумите да одиграат улогата која би требало да биде позитивна во смисла на тоа да послужат како инструмент за интеграција и поле за дијалог за заедниците.

Препораки

116. Советодавниот комитет ги поттикнува властите да обрнат повеќе внимание на потребите во однос на пристапот кон медиумите на бројно помалите групи и врз основа на важечките закони, да побараат начини да ја подобрат состојбата на овие лица на ова поле.

117. Властите треба да дефинираат и да поддржат иницијативи за зголемување на заемното разбирање и меѓукултурниот дијалог преку медиумите. Должно почитувајќи ја уредничката независност на медиумите, властите треба да идентификуваат средства со кои ќе ги поттикнат медиумите да креираат мултикултурни програми и да го унапредуваат дијалогот меѓу заедниците и преку самите содржини и преку поинклузивен избор на учесници во дијалогот преку медиумите.
118. Треба да се посвети поголемо внимание на професионалната обука за новинарите, особено оние кои работат во мултикултурна средина. Треба да се поттикнат и поддржат напорите кои ги инвестираат самите медиуми и професионалните медиумски здруженија насочени кој јакнење на системот за нивно саморегулирање и само-оценување.

Член 10 од Рамковната конвенција

Употреба на малцинските јазици во комуникацијата со јавните органи и од страна на јавните органи

Наоди од првиот циклус

119. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги повика властите да донесат закон за уставните гаранции за употребата на малцинските јазици во комуникацијата со и од страна на јавните органи, вклучително и преку идни закони за употребата на јазиците и писмата.
120. Советодавниот комитет исто така го забележува недостатокот на квалификувани толкувачи потребни за употреба на малцинските јазици во судските постапки и ги повика властите да дефинираат посебни програми за обука за да го решат овој недостаток.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

121. Советодавниот комитет ја зема предвид тековната дебата за можното донесување на закон за употреба на јазиците. Комитетот сепак забележува дека за ова прашање има различни мислења, во зависност од тоа како се толкува Охридскиот договор- одредени лица сметаат дека таквиот закон е неопходен затоа што тоа го бара

Охридскиот договор, додека други сметаат дека Уставот и постоечкото законодавство соодветно ги решаваат барањата кои произлегуваат од Договорот во однос на јазиците. Со оглед на особената важност на прашањето на јазиците во поранешна југословенска Република Македонија, Советодавниот комитет смета дека со донесување на сеопфатен закон за јазиците, земјата би имала јасна и кохерентна правна основа на ова поле, што од својата страна би ги решило и проблемите кои до сега се јавила на ова поле.

122. Советодавниот комитет забележува дека во согласност со членот 7 од Уставот¹¹ и Законот за управна постапка изменет во 2005 г. , во општините каде Албанците претставуваат повеќе од 20% од населението покрај македонскиот, сè повеќе се користи и албанскиот јазик на состаноците и во работата на локалните совети и комисиите за меѓуетнички односи, како и во изработката на документите. Според Министерството за локална самоуправа употребата на малцинските јазици во структурите на јавната управа значително се зголемила (за 16%) во Скопје. Во реалноста ова се однесува само на албанскиот јазик, кој што го зборуваат повеќе од 20% од жителите и затоа се смета за официјален јазик, покрај македонскиот, во четири општини во градот Скопје, како и на ниво на градот.

123. Според информациите кои го доби Советодавниот комитет исто така е во тек дебата за измена на собранискиот Деловник за да се појаснат условите за употребата на другите јазици, освен македонскиот, во однос на кои се исполнети законските услови за нивна употреба на собраниските седници и во собраниските работни тела.

124. Советодавниот комитет ги поздравува напорите преземени во изминатите неколку години за обука на професионални толкувачи, особено за албански јазик, што овозможи вработување на околу 100 толкувачи за овој јазик во различни делови од судскиот систем и државната управа.

б) Нерешени прашања

---

¹¹ Според овој член, јазикот кој го зборуваат најмалку 20% од населението во земјата е исто така официјален јазик, напишан со писмото на засегнатиот јазик, како што е пропишано со закон.

125. И покрај напредокот кој може да се забележи во употребата на албанскиот јазик во јавните институции, претставниците на Албанците ја нагласуваат тешкотијата- па дури и во некои случаи невозможности- да се обезбеди толкувач поради недостаток на квалификувани толкувачи или понекогаш поради немање воља.
126. Според информациите кои ги доби Советодавниот комитет, употребата на малцинските јазици освен албанскиот во односите со управните органи е доста спорадично. Ова главно се должи на фактот што останатите етнички заедници го исполниле условот од 20% само во неколку области. Така Турците претставуваат повеќе од 20% во пет општини, Ромите и Србите во по една општина и нивните јазици следствено се вториот официјален јазик во засегнатите општини. Советодавниот комитет неможеше да добие дефинитивни информации за реалната употреба на овие јазици во односите со управните органи во општините, каде се исполнети условите предвидени во членот 10, став 2 од Рамковната конвенција.
127. Во согласност со Уставот и постоечкото законодавство, локалните власти се оние кои одлучуваат за употребата во рамките на административните структури на малцинските јазици кои ги говорат помалку од 20% од локалното население. Како што кажа во своето прво Мислење, Советодавниот комитет се надева дека засегнатите органи ќе применат флексибилен и прагматичен однос кон спроведување на законските одредби, должно земајќи ги предвид барањата и реалните потреби на локалното население. Ова ќе овозможи практично да се земат предвид разликите изнесени од одредени групи меѓу резултатите од пописот и нивните сопствени проценки за бројот на припадници на одредена заедница.
128. Во однос на употребата на малцинските јазици во кривичната постапка, Советодавниот комитет забележува дека и покрај напорите во изминатите неколку години, сè уште има проблеми со оглед на тоа што бројот на квалификувани толкувачи на овие јазици (албански, ромски, турски и други) е помал од потребниот.

Препорака

129. Властите треба да ги продолжат и да ги прошират обуката и вработувањето на квалификувани толкувачи за делотворно спроведување на важечките законски одредби во врска со

употребата на јазиците на малцинствата во кривичната постапка, како и во работата на локалните и централните власти и во односите со истите. Покрај тоа, властите треба да поддржат инклузивен приод кон спроведувањето на овие одредби за припадниците на помалите малцинства.

Член 11 од Рамковната конвенција

Употреба на малцинските јазици во однос на личните имиња

Наоди од првиот циклус

130. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги забележа проблемите во врска со личните документи, во однос на фонетски неправилната транслитерација на одредени турски имиња, како и имиња кои се на сила изменети во минатото. Властите беа повикани да преземат соодветни чекори за да ги решат овие проблеми. Тие исто така беа повикани да обезбедат ефективно спроведување на законодавството за лични документи.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

131. Советодавниот комитет ги поздравува измените на законодавството за лични документи од 2004 и 2005 г. кои, освен македонскиот јазик, овозможуваат употреба и на други јазици кои ги користат најмалку 20% од граѓаните (албанскиот е единствениот засегнат јазик) и на нивното писмо на личните документи. Натаму, личните имиња по барање сега може да се внесат во личните документи не само на македонскиот јазик и неговото кирилско писмо, туку и на јазиците и писмото на малцинствата кои не го исполнуваат барањето од 20%.

132. Според информациите дадени од Министерството за внатрешни работи, техничките барања за делотворно спроведување на овие законски одредби се исполнети и од јануари 2007 г. личните документи мораат да се издаваат во согласност со овие одредби.

133. Слични измени се донесени и во однос на законодавството за патни исправи. По барање, овие документи, освен на македонски, можат да се печатат на јазик (и писмо) на заедниците, а ова не се

однесува само на албанскиот, туку и на јазиците на останатите етнички заедници. Слични мерки се предвидуваат за возачките дозволи и останатите исправи според планот за „нови лични документи“.

б) Нерешени прашања

134. Иако ги поздравува законодавните мерки преземени за да се овозможи употреба на малцинските јазици и нивните писма за личните карти и останатите лични документи, сепак Советодавниот комитет забележува дека реалното спроведување на новите закони сè уште е во рана фаза и се надева дека властите ќе изнајдат начин да го забрзаат процесот.

Препорака

135. Властите треба да продолжат со напорите за обезбедување на соодветно спроведување на новите одредби кои ја регулираат употребата на малцинските јазици во личните документи за идентификација и во одредени други лични документи.

Употреба на малцинските јазици за локалните топоними

Наоди од првиот циклус

136. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет утврди дека јазиците на националните малцинства ретко се користат за испишување на имињата на локалните места и останатите топоними и ги поттикна властите да ја испитат ваквата состојба.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

137. Во согласност со неодамнешната одлука, според информациите дадени од Министерството за внатрешни работи, албанскиот јазик и писмо може да се користи за испишување на називите на локалните населени места. Називите на местата сега ќе бидат испишани да македонски јазик и кирилско писмо и на албански јазик и неговото писмо, а ќе се испишува и албанскиот назив транслитериран на македонски. Советодавниот комитет забележува дека во практиката албанскиот навистина се користи за такви називи заедно со македонскиот, во општините каде албанскиот, поради тоа

што го користат најмалку 20% од локалното население, е вториот официјален јазик.

б) Нерешени прашања

138. Советодавниот комитет забележува дека Владата само неодамна презела чекори да ги појасни условите според кои можат да се употребуваат малцинските јазици за топонимите во склад со уставните одредби за употребата на јазиците и според важечкото законодавство за локална самоуправа. Во отсуство на дефинитивни информации во оваа фаза, Комитетот се надева дека властите ќе обезбедат дека онаму каде се исполнети условите предвидени со членот 11, став 2 од Рамковниот договор и јазиците на помалите етнички заедници исто така ќе може да се користат за локалните топоними. Донесувањето на законот за употреба на јазиците треба да ги обезбеди неопходните појаснувања.

Препорака

139. Советодавниот комитет ги поттикнува властите да преземат одлучни чекори за да осигураат дека припадниците на различните етнички заедници можат да ги употребуваат нивните јазици за имињата на локалните населени места како што е предвидено со членот 11, став 3 од Рамковната конвенција и во согласност со постоечкото законодавство.

Член 12 од Рамковната конвенција

Мултикултурно и меѓукултурно образование

Наоди од првиот циклус

140. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги повика властите да ги засилат напорите за унапредување и олеснување на меѓукултурното разбирање и контактите во и преку училиштата. Властите исто така беа повикани да вложат повеќе напори за да се реши проблемот со недостаток на учебници и квалификувани наставници на малцинските јазици.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

141. Советодавниот комитет забележува дека во изминатите неколку години направени се напори за унапредување на толеранцијата и почитување на човековите права и за употреба на училиштата преку кои ќе се приближат припадниците на различни заедници. Комитетот особено ги поздравува иницијативите покренати за оваа цел во општините погодени од конфликтот. Советодавниот комитет сепак забележува дека таквите иницијативи пред сè ги покренуваат НВО, со поддршка од меѓународните организации и изразува жалање што државата не учествува соодветно во овој вид на активности (Видете ги исто така коментарите според членот 6 погоре).

б) Нерешени прашања

142. Додека од една страна Советодавниот комитет ги зема предвид напорите преземени за унапредување на толеранцијата и меѓуетничкото разбирање во училиштата, Комитетот сепак е загрижен дека образованието на децата од мнозинската и малцинските (особено албанската) заедници често е премногу одвоено. Иако децата посетуваат исто училиште, тие имаат часови во различно време и во многу случаи и одвоени простории. Овој приод кој не го поттикнува дијалогот и интеракцијата, во некои случаи резултира со многу лимитирана комуникација, доколку воопшто има и некаква комуникација меѓу децата, семејствата и наставниците припадници на различни заедници, а ова особено ги погодува односите меѓу Македонците и Албанците.

143. Советодавниот комитет прифаќа дека поради специфичните потреби поврзани со наставата на малцинските јазици, може да се потребни одвоени часови во контекстот на образованието на малцинствата. Комитетот прифаќа дека има различни начини да се задоволат таквите потреби, вклучително и преку двојазично образование и забележува дека и во поранешна југословенска Република Македонија се употребуваат различни модели (Видете ги согледувањата според член 14 од Рамковната конвенција подолу). Сепак, со оглед на специфичниот контекст во поранешна југословенска Република Македонија, Советодавниот комитет смета дека е особено проблематично кога одвојувањето во образованието станува прекумерно и се проширува и на вон-училишните активности на децата и младите од мнозинската и малцинските заедници,

вклучително и на слободните активности, спортот и активностите во културата.

144. Според претставниците на помалите етнички заедници (како што се Власите) новите учебници по историја и литература кои се користат во училиштата од 2005 г. содржат многу малку информации за останатите групи освен Македонците и Албанците, а наставниот план им остава на наставниците да определат колку време, ако воопшто и се посвети одредено време на културата и историјата на помалите заедници.

145. Исто така големи критики се упатени кон Министерството за образование заради недоволните активности за унапредување на интеграцијата и дијалогот меѓу децата од различни заедници или за исполнување на специфичните образовни потреби на овие деца.

Препораки

146. Советодавниот комитет ги повикува властите да преземат одлучни чекори за унапредување на заемното запознавање и разбирање меѓу учениците, наставниците и семејствата од различните етнички заедници. Во учебниците и наставните материјали треба да се посвети соодветно внимание на културата и идентитетот на различните заедници, вклучително и на оние кои се бројно помали, а наставниот пероснал треба да добие обука прилагодена на целите на мултикултурното и меѓукултурното образование.

147. Покрај тоа, релевантните власти треба да обезбедат дека вонучилишните активности и начинот на кој е организирана наставата во училиштата ги унапредуваат интеграцијата и помирувањето. Државата треба повеќе да се инволвира во активностите и иницијативите на граѓанското општество насочени кон одновото воспоставување на заемната доверба и меѓукултурниот дијалог, обезбедувајќи ја потребната експертиза и финансиски средства.

Еднакви можности за пристап кон образованието

Наоди од првиот циклус

148. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги повика властите да го зајакнат институционалниот капацитет на

релевантниот сектор при Министерството за образование кој работи на образованието на припадниците на малцинствата и да ги засилат напорите за унапредување на еднакви можности за пристап кон образование на сите нивоа за припадниците на малцинствата. Властите исто така беа повикани да најдат начини за намалување на стапката на напуштање на училиштето за Турците и Албанците меѓу основното и средното училиште.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

149. Според информациите дадени во Извештајот на државата, властите во изминатите неколку години направиле напори за зајакнување на релевантниот сектор при Министерството за образование задолжен за образование на малцинствата со потребниот персонал и еспертиза. Советодавниот комитет забележува дека жена претставник на Ромската заедница била неодамна назначена за раководител на овој сектор.
150. Исто така преземени се напори како дел од посеопфатниот проект „Образование за сите“ со цел да се подобрат работните услови во училиштата, особено оние кои работат во мултикултурна средина. Така преземени се чекори да се опремаат овие училишта со потребните материјали и опрема за настава на малцинските јазици на кои се изведува наставата (албански, турски и српски) и на настава за изучување на влашки и ромски. Исто така посветено е и поголемо внимание на обуката на наставниците за овој вид на настава.
151. Според Извештајот на државата, преземени се посебни чекори за решавање на проблемите на турските училишта (обезбедување на повеќе часови на турски јазик, финансирање на нови учебници и особено обука на наставниците), а властите се уверени дека проблемите во областа на образованието со кои се соочува ова малцинство постапно ќе бидат отстранети.
152. Слично, направени се напори за подобрување на состојбата во училиштата кои обезбедуваат настава на албански јазик, а кои се соочуваат со проблеми заради зголеменото побарување и недостаток на соодветни простории. Бројни проекти се посветени на создавање на неопходните материјални услови -вклучително и

изградба на нови училишта- за подобрување на квалитетот на образованието преку обука на наставниците и замена на неопходните наставни материјали. Според Извештајот на државата, Албанците сега имаат образовен систем кој постапно е развиен на сите нивоа. Советодавниот комитет забележува дека иако пред неколку години се појавија тензии меѓу учениците и семејствата од македонската и албанската заедница во врска со воведувањето на паралелки и училишта на албански јазик, овие тензии постапно се надминуваат, меѓу другото и поради иницијативите за помирување покренати од страна на граѓанското општество.

153. Според Законот за високо образование од јули 2003 г. пристапот кон високото образование за припадниците на заедниците се унапредува преку систем на квоти со што се гарантира правилен и соодветен пристап кон започнување на студиите на првата година за припадниците на малцинствата. Според овој Закон и во согласност со Охридскиот договор, овие позитивни мерки имаат за цел да го одразат етничкиот состав на вкупното население во студентската популација на универзитетите. Официјалните статистички податоци покажуваат пораст на бројот на Албанци кои можат да го продолжат своето високо образование на сопствениот јазик во изминатите неколку години. Ова беше особено овозможено во рамките на двата универзитета кои работат паралелно во Тетово- Државниот универзитет во Тетово (официјално признаен од Владата во 2004 г. по голем број на тензии) и на приватниот универзитет Југо-источна Европа (кој пружа образование на албански, македонски и на англиски јазик). Советодавниот комитет забележува дека двете институции нудат сличен избор на предмети, а и двете институции меѓу своите приоритети го вбројуваат унапредувањето на дијалогот и интеракцијата меѓу студентите од различните заедници.

б) Нерешени прашања

154. Влијанието на спроведувањето на децентрализацијата врз делотворното спроведување на мерките насочени кон националните малцинства на полето на образованието е причина за загриженост на претставниците на овие заедници. Исто така, во бројните поплаки на локалните власти, без оглед на етничката припадност, се споменува забуната во поделбата на надлежностите, како и дисбалансот меѓу нивото на достапните ресурси и новите одговорности на локалните власти за управување со училиштата. Истовремено, се јавува за

проблеми и нерегуларности во однос на несоодветното вмешување на централните власти во управувањето со училиштата, вклучително и при запослувањето на наставниот персонал и назначување на директорите.

155. Според претставниците на Министерството за образование, се подготвува нова стратегија за доделување на средства според бројот на запишаните ученици. Ова исто така треба да овозможи поефективно да се исполнат потребите на малцинските училишта. Во моментот и покрај напорите на Министерството да изготви нови учебници и да ги новелира наставните материјали потребни за овој вид на образование, до сега било невозможно да се приберат средствата за печатење на материјалите и за обука на потребниот број на наставници за сите засегнати заедници (Видете ги коментарите според членот 14 од Рамковната конвенција подолу).

156. Советодавниот комитет забележува дека овие проблеми особено ги погаѓаат припадниците на помалите заедници, кои сметаат дека властите треба да посветат повеќе внимание врз нивните образовни потреби. Исто така се чини дека девојките-Албанки во одредени области се соочуваат со тешкотии во смисла на постигање на резултати во училиштето, висока стапка на откажување од училиште (во многу случаи на возраст од 11 или 12 години) и следствено Албанките можат да се соочат со ниско ниво на писменост, особено на македонски јазик. Советодавниот комитет забележува дека иако се отворени повеќе можности за посоодветен одговор на образовните потреби на поголемите заедници, планираниот систем на финансирање на образованието врз основа на бројот на учениците во училиштето, доколку не се примени на флексибилен начин, би можел и натаму да го зголеми нееднаквиот пристап кон образованието на јазиците на помалите етнички заедници.

Препораки

157. Што се однесува до процесот на децентрализација, властите треба да ги дадат потребните објаснувања за одговорностите на различните актери и практичните аранжмани за пренос на надлежностите на полето на образованието со цел да се спречи да биде погодено образованието на припадниците на малцинствата. Треба да се посвети итно внимание на прашањето на ресурсите кои

им се потребни на локалните власти за да ги извршуваат нивните зголемени надлежности на ова поле, при што прашањето треба да се реши на транспарентен начин и врз основа на јасни, објективни и правични критериуми.

158. Советодавниот комитет натаму ги поттикнува властите да применат урамнотежен приод кон развојот и спроведувањето на политиката во областа на образованието во однос на припадниците на националните малцинства на начин со кој обезбедуваат дека се посветува потребното внимание и на потребите на помалите заедници.

Состојбата на Ромите

Наоди од првиот циклус

159. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги повика властите да го решат проблемот со ниското ниво на посетеност на училиштата и високата стапка на откажување од школување меѓу ромските деца и да изнајдат начини да го подобрат пристапот на Ромите кон високото образование, како што е проверка како функционира воведениот систем на квоти.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

160. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека државата покажала поголема одлучност во изминатите неколку години за подобрување на состојбата со образованието на Ромите, што претставува приоритет на Националната стратегија за Ромите и Националниот акциски план донесен од Владата во 2003 г.

161. Покрај посебните мерки за подобрување на економската положба на оваа популација има бројни иницијативи за подигање на свеста на властите, семејствата и вработените во образовниот систем за специфините тешкотии со кои се соочуваат Ромите, особено девојчињата Ромки, на полето на образованието и за нивните потреби во овој сектор¹². Конкретно Министерството за

---

¹² Според студија на УНДП од 2004 г., 31% од Ромите се стекнале со одредено или воопшто не се стекнале со образование, додека 25% од Ромите над 18 години возраст се неписмени. Истиот извор изнесува дека запишувањето во училиште и писменоста се на

образование настојува прогресивно да го ограничи бројот на Роми кои се откажуваат од школување преземајќи чекори за спречување на оваа појава, а донесена е и стратегија за да се обезбеди дека ниту едно дете нема да остане вон образовниот систем¹³. Воведена е и дополнителна година на предучилишно образование, а една од целите на ова е да се подготват ромските деца за започнување со школувањето.

162. Определени се посебни аранжмани, вклучително и средства од државата, со цел да се поттикнат и да им се олесни пристапот на Ромите кон средното образование, а со меѓународна помош воспоставени се и програми преку кои на Ромите-ученици во средните училишта им се обезбедува поддршка и помош. Првичните резултати ветуваат и се чини дека покажуваат постапен пораст на интересот на Ромите за продолжување на образованието по основното училиште.

163. Советодавниот комитет ги поздравува и пофалува иницијативите на невладините организации кои се обидуваат да ја создадат свеста кај семејствата за важноста на образованието на нивните деца, како и да ја подигнат свеста на наставниот кадар, а со цел посебно да се обучат за работа со ромските деца. Комитетот сепак, забележува дека овие иницијативи во голема мерка зависат од средствата од странски донации и не секогаш можат да продолжат да се спроведуваат доколку државата не придонесе со соодветни средства.

б) Нерешени прашања

164. Иако ги поздравува погоренаведените мерки, Советодавниот комитет забележува дека ромските деца сè уште се соочуваат со сериозни проблеми во областа на образованието. Сè уште е ниско нивното ниво на посетеност на училиштата, а стапката на откажување од училиште останува особено висока, додека само мал број од нив можат да стигнат до средно образование. Така според официјалните податоци за 2005 г., од вкупно 8.000 ромски деца запишани во основните училишта, помалку од 700 го завршиле

значително пониско ниво меѓу Ромките отколку меѓу мнозинското население кое живее близу до Ромите.

¹³ Видете го Извештајот на државата за различните мерки кои се планираат или се донесени од страна на Владата.

основното образование. Различни извори истакуваат дека девојчиња претставуваат повеќе од 50% од бројот на ученици кои го прекинале образованието.

165. Економската несигурност на ромските семејства во најголема мерка е во основата на ваквата состојба, а тоа бара одлучни мерки од страна на Владата. Предучилишното образование не е бесплатно, што значи дека пристапот на ромските деца кон подготовка за основно училиште е уште потежок за нив. Фактот што најголем дел од овие деца не го владеат добро македонскиот јазик е уште една пречка која бара соодветни активности од страна на Владата. Советодавниот комитет со задоволство забележува дека сега се дефинираат воведни програми со цел да им се олесни на овие деца да бидат опфатени со предучилишно образование.

166. Покрај особено тешката социо-економска положба на нивните семејства и покрај одредено подобрување на состојбата во изминатите неколку години, учениците Роми често се соочуваат со непријателски ставови од страна на наставниците, родителите и останатите ученици, како и со практики на дискриминација и во одредени случаи и практики на нивна сепарација.

167. Советодавниот комитет забележува дека мерките за финансиска помош предвидени (со значителна странска помош) за да им се олесни пристапот на Ромите кон средното и високото образование се особено корисни и почнуваат да носат резултати. Комитетот сепак би сакал да нагласи дека овие мерки можат да извршат значително влијание само доколку државата цврсто се заложил во смисла на гарантирање на нивниот континуитет и да обезбеди дека понудата, колку што е можно одговара на побарувачката, која се чини особено се зголемила во изминатите неколку години. Исто така се чини дека во однос на Ромите се забележуваат недостатоци во спроведувањето на системот на квоти за пристап кон високо образование.

Препораки

168. Советодавниот комитет ги повикува властите да покажат поголема одлучност во продолжувањето и развивањето на мерките предвидени во Националната стратегија за Ромите, поддржувајќи ги со соодветни финансиски средства, со цел на Ромите да им се

гарантираат еднакви можности за пристап кон образованието, без оглед дали се работи за децата или возрасните.

169. Спроведувајќи соодветни мерки за поддршка и за подигање на свеста, властите треба приоритено да се насочат кон зголемување на посетеноста на училиштата на ромските деца и кон намалување на високата стапка на напуштање на школувањето. Властите треба континуирано да ја следат состојбата на ова поле и да преземаат активности соодветни на утврдените проблеми. Посебно внимание треба да се посвети на пред-училишното и средното образование и треба да се определат соодветни средства за правилно спроведување на усвоените мерки. Истовремено, мерките кои се преземаат за унапредување на пристапот на Ромите кон високото образование треба натаму да се спроведуваат и треба да се следат придобивките за Ромите кои произлегуваат од делотворното спроведување на ваквите мерки.

170. Истовремено властите треба да ги интензивираат напорите за подигање на свеста во училишната средина со цел да се спречат и отстранат практиките кои водат кон дискриминација и сепарација на учениците-Роми, додека на било која појава на такви практики треба да се одговори со соодветни мерки.

171. Исто така треба да се преземат поодлучни мерки за обука на наставници за работа со ученици-Роми, кои исто така би вклучиле и привлекување на припадници на ромската заедница кон наставната професија.

Член 13 од Рамковната конвенција

Приватни образовни институции

Наоди од првиот циклус

172. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет забележа дека фактот што домашното законодавство забранува основање на приватни основни училишта би можел да ги стави припадниците на националните малцинства во понеповолна положба во однос на основно образование на нивните јазици и ги повика властите да ја ревидираат ваквата ситуација со цел да се дозволи основање на такви училишта.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

173. Советодавниот комитет го поздравува позитивниот напредок изнесен во Извештајот на државата во однос на приватното средно образование. Комитетот забележува дека учениците-Турци сега имаат можност да учат на свој јазик во приватното средно училиште во Скопје и во Гостивар.

б) Нерешени прашања

174. Советодавниот комитет со жалење забележува дека не се забележува никаков позитивен развој на настаните во однос на можноста за основање на приватни основни училишта. Исто така, се чини дека нема планови во оваа фаза за отстранување на законската забрана за основање на приватни основни училишта.

Препорака

175. Земајќи го предвид првото Мислење, Советодавниот комитет ги поттикнува властите да ја ревидираат ваквата ситуација и да дозволат основање на приватни основни училишта и со тоа да ги прошират можностите за учениците-припадници на националните малцинства да го изучуваат сопствениот јазик и да се образуваат на истиот.

Член 14 од Рамковната конвенција

Правото на изучување на малцинскиот јазик и условите за настава на овој јазик

Наоди од првиот циклус

176. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет го зеде предвид барањето на турската и на албанската заедница за дополнителни паралелки со настава на нивните јазици и побара од властите да ги испитаат потребите на овие заедници и да ги дефинираат критериумите за воведување на такви паралелки.

177. Советодавниот комитет исто така утврди недостатоци во наставата по и на влашки, ромски и српски јазик и ги повика властите да обезбедат соодветна поддршка во овој контекст.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

178. Советодавниот комитет забележува дека според Уставот, припадниците на малцинствата имаат право да го изучуваат својот јазик и да имаат настава на својот јазик во основно и средно образование. Исто така, според Законот за високо образование државата мора да обезбеди високо образование на јазикот на малцинствата, доколку тој јазик го зборуваат преку 20% од населението. Јазиците на малцинствата кои не го исполнуваат овој услов можат да се изучуваат на високо-образовните институции, во зависност од потребите и барањата, доколку постојат неопходните услови.
179. Во практиката, основно и средно образование е обезбедено на јазиците на припадниците на албанската, турската и српската заедница, додека за припадниците на влашката и ромската заедница во неколку училишта е организирана факултативна настава за нивните јазици.
180. Според Извештајот на државата, наставата на албански и изучувањето на овој јазик се проширени на сите нивоа на образованието. Постојат мешовити училишта кои обезбедуваат настава и на македонски и на албански, вообичаено во одвоени паралелки, како и одвоени училишта со едниот од двата јазика како јазик на наставата.
181. Советодавниот комитет забележува дека во изминатите неколку години се посветува поголемо внимание на изучувањето на македонскиот јазик од страна на припадниците на различните етнички заедници, особено од страна на Албанците. Истовремено, Комитетот со задоволство ги зема предвид охрабрувачките знаци за сè поголемиот интерес за изучување на албанскиот јазик од страна на Македонците, особено во етнички мешаните општини (видете и согледувањата според член 6 од Рамковната конвенција подолу).
182. Властите исто така настојуваат постапно да го исполнат барањето на останатите заедници за зголемување на изучувањето и наставата на нивните јазици. Спред Извештајот на државата, воведена е нова паралелка на српски јазик во средно училиште во Куманово, а се планира на Универзитетот да се отвори катедра по

српски јазик. Исто така, преземени се чекори од страна на Секторот за образование на малцинствата за отворање на нови паралелки на Турски (за пред-училишно, основно, и средно образование), како и на барање на бошњачката заедница за воведување на настава на бошњачки во одреден број на училишта.

183. Исто така одобрени се 175 учебници за основното образование на малцинските јазици, а се подготвуваат и останатите учебници за средно образование.

б) Нерешени прашања

184. И покрај погоренаведените напори, можностите на припадниците на помалите заедници да го изучуваат нивниот јазик или да имаат настава на нивниот јазик се сега многу ограничени. Иако, како што беше погоре споменато има барања за воведување на нови паралелки за изучување на релевантните јазици, на овие барања нема конкретен одговор и сè уште недостасуваат потребните човечки и материјални ресурси (учебници и квалификувани наставници). На пример, Власите неколку години бараат факултативна настава по влашки јазик во Кичево, без да добијат одговор од властите. До датумот на поднесување на Извештајот на државата, не е ниту исполнето ветувањето за воведување на факултативна настава за влашки јазик на Педагошкиот факултет во Штип. Србите од нивна страна јавуваат за затворање на натамошни српски паралелки и училишта секој ден и го одбиваат аргументот на властите дека овој тренд се должи на недостаток на интерес од страна на семејствата. Според српските претставници, намалувањето на барањата се објаснува со недостаток на учебници и соодветни наставни материјали и пред сè на фактот што нема гаранции дека таквата настава ќе продолжи.

185. Што се однесува до Ромите, наставата на нивниот јазик е ограничена на неколку паралелки во Скопје и Тетово, а и покрај неодамнешните напори од страна на властите, сè уште се јавува проблемот на недостаток на квалификуван персонал и соодветен наставен материјал.

Препораки

186. Властите треба да ги интензивираат напорите за проширување на можностите за припадниците на малцинствата за изучување на

нивните јазици, како и за образование на овие јазици, а во склад со нивните реални потреби и барања, онаму каде се исполнети барањата од Рамковната конвенција.

187. Мерките кои се спроведуваат за обука на наставен кадар и за подготовка на потребните наставни материјали треба да се финализираат што е можно поскоро и треба да се посвети соодветно внимание на потребите на помалите заедници.

Член 15 од Рамковната конвенција

Делотворно учество на припадниците на малцинствата во јавните работи

Наоди од првиот циклус

188. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет утврди дека консултациите со националните малцинства се ограничени и ги повика властите да ги разгледаат начините за остварување на директен дијалог со организациите кои ги претставуваат различните малцинства, вклучително и преку основање на Совет за малцинства.
189. Властите натаму беа повикани да ги удвојат напорите за примена на начелото на правична застапеност, вклучително и за бројно помалите малцинства, во сите делови на јавната управа. Внимането на Комитетот го привлече недоволната застапеност, или во случајот на Ромите отсуство, на застапеност на припадниците на националните малцинства во судството.
190. Исто така, Комитетот препорача да се преземат поодлучни мерки за подобрување на учеството на Албанките и Ромките во економскиот живот, вклучително и преку отстранување на останите неосновани законски пречки за нивно делотворно учество на пазарот на трудот.

Сегашна состојба

а) Позитивни аспекти

191. Охридскиот договор и процесот на негово спроведување, како и националниот Устав обезбедуваат гаранции во однос на учеството на малцинствата, а особено на Албанците во јавните работи и сите делови на јавната управа, на централно и локално ниво. Од неодамна се посветува особено внимание на поделотворното

спроведување на начелото на правична застапеност, кое е воведено со Охридскиот договор. Донесена е Стратегија за правична застапеност и основана е посебна собраниска комисија за да врши надзор врз овој процес.

192. Советодавниот комитет забележува значаен напредок во политичкото учество на етничките заедници, собено на Албанците. Албанците се особено активни во политичкиот живот на земјата преку нивните политички партии, кои се застапени и во владината коалиција (каде имаат пет министри) и во опозицијата.
193. Во однос на законодавниот процес во Собранието, пратениците од националните малцинства го користат правилото за двојно мнозинство¹⁴ со цел да се чуе нивниот глас за прашања кои се од значење за нивните заедници. Советодавниот комитет забележува дека од вкупно 122 пратеници во сегашниот состав на Собранието, 26 се Албанци, три се Турци, два се Бошњаци, два се Роми и еден е Влав. Покрај тоа, Собраниската комисија за односите меѓу заедниците е одговорна за изнесување на проблемите на различните заедници.
194. Воопштено говорејќи, има подобрување во застапеноста на различните етнички групи по последните избори. На локално ниво, националните малцинства се застапени во локалните општински совети во многу општини и исто така можат своите интереси да ги застапуваат во комисиите за меѓуетнички односи кои се советодавно тело при општинските совети. Советодавниот комитет го поздравува фактот што со меѓународна финансиска поддршка, организирани се активности за обука и подигање на свеста со цел да се поттикнат припадниците на овие комисии да преземат активности и за да се обезбедат информации за засегнатото население. Комитетот забележува дека активностите за подигање на свеста ги вклучуваат човековите и малцинските права и дека за овие прашања на локалните ТВ станици во Тетово, Кичево, Куманово и Скопје се емитувани дебати. Земајќи ги предвид тешкотиите во правта фаза на имплементацијата, Советодавниот комитет забележува дека

¹⁴ Според Охридскиот договор, донесен е уставен амандман со кој се воведува „двојно мнозинство“ за донесување на закони кои се однесуваат на етничките заедници (законите поврзани со културата, употребата на јазици, образование, лични документи и употреба на симболи). Конкретно, ова значи дека мнозинството на вкупниот број на пратеници и мнозинството од сите пратеници кои ги претставуваат етничките заедници мораат да го поддржуваат законот за да истиот се донесе.

процесот на децентрализација воопштено имал позитивно влијание врз учеството на малцинствата во јавниот живот.

195. Советодавниот комитет со задоволство го забележува постигнатиот напредок и забележува дека малцинствата сега се застапени, иако во различен обем, во раководните структури и во персоналот во најголем дел од јавните институции (владините органи, собраниските органи, Советот за радиодифузија, Судскиот совет, Уставниот суд). При крајот на 2006 г., Владата беше во процес на финализација на нови институционални, управни, мерки за подигање на свеста и други мерки за унапредување на вработувањето на припадници на различни заедници во јавната администрација, сектор и институции (како на пример во полицијата и судството) каде имало недостатоци во примената на начелото на правична застапеност на етничките заедници.

196. Што се однесува до Ромите, тие се претставени на политичката арена од неколку политички партии и два пратеника во Собранието-Роми. На локално ниво има 18 Роми –членови на општинските совети и претставниците на оваа популација се исто така членови на локалните комисии за меѓуетнички односи. Исто така треба да се поздрават и посебната обука организирана во изминатите неколку години за да им се овозможи на претставниците на Ромите поделотворно да учествуваат во јавните работи. Советодавниот комитет со задоволство ги зема предвид иницијативите кои ги преземаат Ромките, кои стануваат сè поорганизирани во целите на зголемување на нивното учество во јавните работи, со што помагаат да се подобри состојбата на Ромите, помагајќи ја исто така и борбата против нивна маргинализација и социјална исклученост (во врска со ова видете ги коментарите за членот 4 погоре). Советодавниот комитет со задоволство забележува дека има припадници на ромската заедница кои, бидејќи се во подобра социо-економска положба и кои завршиле високо образование, активно учествуваат во политичкиот живот на земјата и во медиумите. Тие имаат сè поголема улога, на национално и на локално ниво, во напорите кои се преземаат за подобрувањето на состојбата на ромската популација.

197. Воопштено, Советодавниот комитет ги поздравува напорите на организациите на жените-припаднички на различните малцинства за подобрување на учеството на жените, без оглед на нивното етничко потекло, во јавниот живот и особено во социо-економскиот живот. Комитетот исто така ги поздравува нивните иницијативи за градење

мостови меѓу различните заедници, надминувајќи ги етничките поделби, како и особениот интерес на овие организации за Рамковната конвенција и нејзините мониторинг механизми. Во врска со ова, Советодавниот комитет забележува дека изборното законодавство сега предвидува систем на квоти насочен кон унапредување на поголема застапеност на жените во Собранието и дека според неодамна донесениот Закон за еднакви можности меѓу мажите и жените (донесен во мај 2006 г.) во одреден број на општини основани се комисији за родова еднаквост.

б) Нерешени прашања

198. Иако го поздравува напредокот забележан во однос на учеството на малцинствата, Советодавниот комитет забележува дека според претставниците на малцинствата, ова учество не секогаш го донесува очекуваното влијание. Па така во Собранието, членовите на Комисијата за односи меѓу етничките заедници сметаат дека нивните гледишта се недоволно земени предвид, особено при составувањето или изменувањето на законодавството во различни области кои се од важност за националните малцинства. Истите како пример ја наведуваат неодмнешната дебата за законите во врска со полицијата и за собранискиот Деловник (особено во однос на употребата на јазиците) во кои имале особени тешкотии суштински да влијаат со своите гледишта.

199. Советодавниот комитет исто така забележува дека иако веќе се оперативни комисиите за меѓуетнички односи на локално ниво и се чини дека истите добро функционираат во одредени општини, сепак треба да се направат дополнителни напори со цел вакви комисији да се основаат во сите засегнати општини¹⁵ и истите да станат поделотворни.

200. Воопштено, Советодавниот комитет забележува дека има значајна разлика меѓу состојбата на Албанците кои имаат истакната положба во јавниот живот во земјата, како и важна улога во процесот на одлучување и помалите заедници, кои имаат поограничен капацитет за унапредување на зачувувањето на нивната култура и идентитет. Затоа, важно е да се утврдат решенија кои ќе овозможат подобра координација при дефинирањето и спроведувањето на политиката за заштита на малцинствата, заедно со претставниците

¹⁵ Во периодот на посетата на Советодавниот комитет, вакви комисији беа основани само во 8 од 21 засегнатата општина.

на различните заедници и на овој начин да се придонесе кон подобрување во однос на учеството на помалите заедници.

201. Советодавниот комитет забележува дека без оглед на иницијативите покренати од организациите на малцинствата насочени кон основање на репрезентативен совет на националните малцинства, овој предлог сè уште ја нема поддршката потребна за негово практично спроведување.
202. Во овој контекст, Советодавниот комитет забележува дека што се однесува до Ромите, нивното учество во процесот на одлучување е ограничен и покрај напредокот во смисла на нивна политичка застапеност на локално и централно ниво. Воопштено, Советодавниот комитет е особено загрижен во врска со социјалната исклученост и маргинализација на бројни припадници на оваа заедница. Без оглед на преземените напори, состојбата на Ромките и натаму предизвикува загриженост во најголем дел од областите. (За повеќе подробности, видете ги релевантните согледувања според членот 4 погоре).
203. Покрај тоа, Советодавниот комитет е загрижен во однос на прекумерната политизација на сите етнички прашања за кои јавно се дебатира. Што се однесува до користењето на правата на припадниците на националните малцинства, без оглед дали на локално или централно ниво, мнозинството на одлуките се чини дека се повеќе диктирани од вољата на влијателните политички сили, кои своите позиции во голема мерка ги определуваат повеќе според нивната етничка припадност, отколку од обврските кои како фактори на одлучување ги имаат според важечките закони. Процесот на управна и финансиска децентрализација претставуваат дополнителен предизвик и уште повеќе ја усложнуваат состојбата, иако според властите овие проблеми се во времи и ќе исчезнат по првата фаза на децентрализацијата.
204. Советодавниот комитет забележува дека без оглед на постигнатиот напредок припадниците на малцинските заедници и натаму јавуваат за тешкотии во нивните напори за делотворно учество во социјалниот, економски и културен живот, како и во процесот на одлучување на локално ниво.
205. Советодавниот комитет исто така е загрижен од проблемите кои се јавуваат во однос на делотворното учество во јавниот живот

на припадниците на мнозинството во општините или регионите во кои тие се во de facto малцинска положба. Овие лица изнесуваат проблеми во однос на нивната застапеност во неизборните тела на локалната самоуправа, нивниот пристап кон локалните јавни служби и нивното учество во социјалниот и економски живот.

206. Советодавниот комитет смета дека е од суштествено значење во дефинирањето и спроведувањето на политиката за заштита на малцинствата, особено во специфичниот контекст на поранешна југословенска Република Македонија, приодот кој се применува треба да се заснова на норми и стандарди дефинирани во Уставот и важечкото законодавство, во согласност со Рамковната конвенција и останатите релевантни инструменти во областа на човековите права, а во тесна соработка со засегнатите лица.

Препораки

207. Властите се повикуваат да ги продолжат напорите за обезбедување, во согласност со Охридскиот договор, на правична застапеност на припадниците на националните малцинства во јавниот живот на централно и на локално ниво, должно земајќи ги предвид и потребите на бројно помалите заедници на ова поле. Конкретно треба да се основаат комисии за меѓуетнички односи во сите засегнати општини. Треба да се испитаат начините за подобрување на дијалогот меѓу властите и различните заедници.
208. Треба да се идентификуваат специфични мерки за борба против маргинализацијата и социјалната исклученост на Ромите, а кои исто така ќе помогнат нивното учество во јавните работи да биде поделотворно.
209. Советодавниот комитет исто така ги повикува властите да обезбедат цврста поддршка за активностите на невладините организации основани од жени-припаднички на заедниците во нивните напори за подобрување на учеството на жените во јавниот живот.

Член 16 од Рамковната конвенција

Нови територијални поделби и етнички состав на територијалните единици

Наоди од првиот циклус

210. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет ги забележа проблемите изнесени од припадниците на националните малцинства во однос на можното негативно влијание на нацрт законот за општинските граници врз етничката рамнотежа на територијалните единици. Властите беа повикани да извршат консултации со припадниците на малцинствата во текот на законодавниот процес и да обрнат должно внимание врз нивните проблеми.

Сегашна состојба

Позитивни аспекти

211. Советодавниот комитет го забележува донесувањето и стапувањето во сила во 2004 г. на Законот за територијална организација на општините, што резултирало со промена на соодносот на етничките заедници во одредени општини. Иако ваквите промени резултираа со тензии во одредени случаи, тензиите се смириле без некои поголеми инциденти. И покрај известувањата за нерегуларности и обиди за заплашување, локалните избори одржани во 2005 г. се одржаа во релативно мирно услови и според меѓународните набљудувачи истите биле во согласност со меѓународните норми.

Член 18 на Рамковната конвенција

Билатерална соработка на полето на заштита на националните малцинства

Наоди од првиот циклус

212. Во своето прво Мислење, Советодавниот комитет забележа дека поранешна југословенска Република Македонија склучила билатерални спогодби за соработка во областа на културата со одреден број на земји и ги повика властите да ја разгледаат можноста за потпишување слични спогодби со било која од соседните земји со кои до сега не се воспоставени вакви аранжмани.

Сегашна состојба

Позитивни аспекти

213. Советодавниот комитет забележува дека Владата унапредува и посветува особено внимание на соработката меѓу општините во земјата со локалните управни единици во други земји, вклучително и по прашаања од заемен интерес во врска со заштитата на припадниците на малцинствата. Во врска со ова Комитетот забележува дека се подготвува закон со кој ќе се дефинира постапката за таквата соработка и дека властите ја разгледуваат можноста за потпишување на Рамковната конвенција на Советот на Европа за прекугранична соработка.

214. Советодавниот комитет забележува дека има билатерални разговори во напредна фаза меѓу поранешна југословенска Република Македонија и Хрватска во целите на донесувањето на билатерална спогодба за заштита на хрватското и македонското малцинство во двете односни земји.

Препораки

215. Властите се повикуваат и натаму да го применуваат овој приод на поттикнување и унапредување на прекуграничната соработка во интерес на заштитата на припадниците на националните малцинства. Тие треба да ги продолжат и натаму да ги развиваат иницијативите преземени во однос на заштита на малцинствата во контекстот на билатералната соработка и да ја зајакнат соработката на ова поле со соседните земји.

III. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

216. Советодавниот комитет смета дека овие заклучни согледувања би можеле да послужат како основа за заклучоците и препораките кои ќе ги донесе Комитетот на Министри во однос на поранешна југословенска Република Македонија.

Позитивни аспекти

217. Поранешната југословенска Република Македонија продолжи со донесување на мерки кои заслужуваат пофалби, а кои се насочени кон спроведувањето на Рамковната конвенција. Преземени се значајни нормативни и практични иницијативи со цел зголемување на употребата на јазиците на етничките заедници од страна на и при јавните органи, а во тек е дискусија за можното донесување на сеопфатен закон за јазиците.

218. Преземени се мерки за зголемување на јавната свест, како и други мерки во целите на борбата против дискриминацијата, вклучително и преку донесување на закон за еднакви можности на мажите и жените, што треба да донесе значителни придобивки исто така и за припадниците на етничките заедници.

219. Направени се натамошни напори за да се унапреди пристапот на припадниците на етничките заедници кон јавните медиуми и да се помогне процесот на формирање на нивни медиуми.

220. Постојат поголеми можности за образование на албански, како и за изучување на албанскиот јазик, а неодамна се покренати и иницијативи насочени кон јакнење на образованието на Турците, Србите и Бошњациите.

221. Властите дефинирале и спровеле широка лепеза на проекти во целите на решавање на проблемите со кои се соочуваат Ромите во однос на нивниот пристап кон вработувањето, образованието, домувањето, здравствената заштита и социјалните бенефиции.

222. Учеството на припадниците на етничките заедници во јавниот живот, а особено на Албанците, постапно се зголемува, вклучително и преку формирање на комисии за меѓуетнички односи на локално ниво. Спроведувањето на начелото на правична застапеност на етничките заедници во јавните институции е во својата напредна фаза.

Прашања кои предизвикуваат загриженост

223. И покрај иницијативите покренати со цел подобрување на толеранцијата и заемното разбирање, меѓуетничкиот дијалог останува лимитиран, а во некои случаи скоро и целосно отсуства, што претставува особено сериозен проблем со оглед на тоа што ги поаѓа децата од училишна возраст и наставниците припадници на двете најголеми заедници. Од суштинска важност е властите да имаат поактивна улога и да ги поддржат напорите на актерите во граѓанското општество и на меѓународните партнери во процесот на унапредување и одржување на мирна општествена клима.
224. Во областа на медиумите постои ограничен меѓукултурен дијалог, а покривањето на малцинствата од страна на медиумите и натаму е несоодветно. Пристапот на помалите заедници кон приватните и државните медиуми останува ограничен на локално ниво.
225. Потребни се дополнителни анти-дискриминаторски гаранции, а не постои сеопфатно законодавство за борба против дискриминација. Се јавуваат случаи на дискриминација особено против Ромите, но исто така и против припадниците на другите национални малцинства, вклучувајќи ги и Албанците и Турците.
226. Ромите и натаму се соочуваат со особени потешкотии во нивниот пристап кон вработувањето, социјалните бенефиции, здравствената заштита, лични документи, домување и образование. Учениците Роми исто така често се соочуваат со непријателски ставови и практики на сепарација во училиштата.
227. Напорите на властите за поддршка на образованието на малцинствата, иако значајни, не ги исполнуваат целосно потребите на помалите заедници и сè уште се јавува за тешкотии во однос на пристапот на Албанците кон изучување на нивниот јазик и кон наставата на албански јазик. Иако процесот на децентрализација е во напредна фаза, образованието на малцинствата сè уште е повлијаено од недоволна прецизност во однос на поделбата на надлежностите и распределбата на средствата. Покрај тоа, според домашното законодавство сè уште не се дозволени приватните основни училишта.

228. Иако се преземени значајни чекори во оваа област, сè уште се потребни напори во однос на употребата на јазиците на етничките заедници во комуникацијата со и во рамките на јавните органи.
229. Учеството на припадниците на етничките заедници во процесот на одлучување би можел да биде поделотворен и на централно и на локално ниво, особено за помалите заедници. Застапеноста на етничките заедници во одредени сектори, како што е судството, останува незадоволително.
230. Политизацијата на етничките прашања и етницизацијата на политичката дебата и на процесот на одлучување и натаму претставуваат пречка за интеграција на општеството.

Препораки

231. Покрај мерките кои треба да ги преземат за спроведување на подробните препораки содржани во Делот I и II од Мислењето на Советодавниот комитет, властите се повикуваат да ги преземат следниве мерки во целите на подобрување на натамошната имплементација на Рамковната конвенција:
- да преземат дополнителни чекори, на законодавно и на практично ниво, за да се обезбедат соодветни заштитни мерки против етничката дискриминација на сите полиња и да се обезбедат лекови за потенцијалните жртви; да ги интензивираат напорите за надзор и борба против дискриминацијата на припадниците на етничките заедници и да се решат со соодветни мерки специфичните тешкотии со кои се соочуваат жените припаднички на различни етнички заедници;
  - да ги интензивираат мерките насочени кон унапредување на толеранцијата и почитување на различноста и човековите права меѓу јавните власти, вклучително и меѓу полицијата и судството и општата јавност;
  - да преземат делотворни мерки за јакнење на меѓуетничкиот дијалог и заемното разбирање, вклучително и во областите каде припадниците на мнозинството се во малцинска позиција;
  - со должно почитување на нивната уредничка независност, да ги поттикнат медиумите на централно и локално ниво, да посветат поголемо внимание врз различните етнички заедници и да одиграат поделотворна улога во унапредувањето на почитувањето, дијалогот и соработката меѓу различните групи;

- да ги решат недостатоците кои се јавуваат во спроведувањето на постоечката правна рамка во однос на употребата на јазиците на етничките заедници во комуникацијата од страна на и со јавните власти и да преземат чекори кон донесување на сеопфатно законодавство за јазиците;
- да ги зголемат можностите за настава по и на јазиците на малцинствата вклучително и за бројно помалите заедници, земајќи ги предвид нивните реални потреби и да се интензивираат напорите за справување со различните проблеми со кои се соочуваат Ромите на полето на образованието;
- да обезбедат дека организацијата на образованието и другите сродни активности не резултираат со недостаток на интеракција и дијалог меѓу децата, наставниците и семејствата припадници на двете најголеми етнички заедници;
- да спроведат поодлучни мерки за елиминација на дискриминацијата и пречките за целосно учество со кои се соочуваат Ромите на различните полиња, како што се вработувањето, домувањето, здравствената заштита и образованието; да посветат должно внимание на особената состојба на жените Ромки;
- да продолжат со спроведувањето на Охридскиот договор, а особено на начелото на правична застапеност на припадниците на етничките заедници во јавните институции и да ја зголемат делотворноста на учеството на припадниците на етничките заедници во консултативните структури на локално и централно ниво.